ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 40 (2400)
23 мая 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ДОБРЫЯ СЯБРЫ САЛДАТА

У Мінскім акруговым Доме афіцэраў адбыўся вечар. на якім были падведзены вынікі ваенна-шэфскай работы за мінулы год. З дакладам выступіў старшыня рэспубліканскай ваенна-шэфскай камісіі І. Герман.

За актыўную шэфскую работу кубкам Міністэрства абароны СССР узнагароджаны Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы, пераходны Чырвоны сцяг Камітэта дзяржаўнай бяспекі пры Савеце Міністраў СССР уручаны калектыву Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета, а пераходны Чырвоны сцяг Ваеннага савета ЧБВА — калектыву Белдзяржфілармоніі.

На вечары было аб'яўлена аб прысуджэнні кубка Ваеннага савета ЧБВА Саюзу пісьменнікаў БССР і Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў БССР па радыё і тэлебачанні. Узнагароды таксама атрымалі Рэспубліканскае таварыства «Веды», Мінскі дзяржаўны цырк, Саюз кампазітараў, Акадэмія навук БССР і іншыя калектывы.

Вялікая група актывістаў ваенна-шэфскай работы ўзнагароджана Граматамі Ваеннага савета ЧБВА, значкамі «Выдатнік культурнага шэфства над Узброенымі сіламі СССР» і «Выдатны пагранічнік».

З прамовамі на вечары выступілі член Ваеннага савета — начальнік Палітупраўлення ЧБВА генерал-палкоўнік У. Грэкаў і народная артыстка СССР Л. Александроўская.

ЯРКАЕ СВЯТА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ НА РАДЗІМЕ ІЛЬІЧА

УРАЧЫСТЫ ВЕЧАР, ПРЫСВЕЧАНЫ ЗАКРЫЦЦЮ ДЗЁН КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ ВА УЛЬЯНАЎСКУ

Сем дзён над Волгай-ракой, як на лёгкіх крылах чайкі, несліся беларускія песні, гучала музыка. Сем дзён пасланцы нашай рэспублікі дакладвалі радзіме Ільіча аб тым, як працоўныя Беларусі ў брацкай сям'і савецкіх народаў рыхтуюцца сустрэць стагоддзе з дня нараджэння У. І. Леніна.

І вось настаў час развітання з гасціннай ульянаўскай зямлёй. 21-га мая ў памяшканні драматычнага тэатра адбыўся ўрачысты вечар грамадскасці, прысвечаны закрыццю Дзён культуры Беларусі.

З прамовай на вечары выступіў першы сакратар Ульянаўскага абкома КПСС А. А. Скачылаў. Ад імя абкома партыі і выканкома абласнога Савета дэпутатаў працоўных, ад усіх працаўнікоў вобласці ён перадаў сардэчную падзяку Цэнтральнаму Камітэту КПБ, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета і Савету Міністраў БССР за прадастаўленую магчымасць шырока азнаёміцца з культурай, мастацтвам і літаратурай беларускага народа.

— За сем дзён, — сказаў ён, — ульянаўцы змаглі па заслугах ацаніць духоўнае багацце Савецкай Беларусі. Больш як дваццаць тысяч гледачоў пабывала на канцэртах нашых дарагіх гасцей, каля адзінаццаці тысяч прысутнічала на творчых сустрэчах на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, навучальных установах.

— Працоўныя нашай вобласці, — працягвае А. А. Скачылаў, — як і ўсе савецкія людзі, ганарацца поспехамі брацкага беларускага народа. Яны дасягнуты дзякуючы Савецкай уладзе, ленінскай дружбе народаў.

— Ад усёй душы, ад усяго сэрца мы жадаем работнікам культуры, усім працоўным Савецкай Беларусі новых вялікіх здзяйсненняў на карысць нашай вялікай Радзімы.

У дар працоўным нашай рэспублікі А. А. Скачылаў паднёс макет Дома-музея У. І. Леніна ва Ульянаўску.

На вечары былі зачытаны прывітальны адрас Ульянаўскага абкома КПСС і выканкома абласнога Савета дэпутатаў працоўных Цэнтральнаму Камітэту КПБ, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета і Савету Міністраў БССР, а таксама пастановы бюро абкома партыі і аблвыканкома аб узнагароджанні граматамі вялікай групы ўдзельнікаў Дзён культуры БССР на радзіме Ільіча.

Затым слова было дадзена намесніку Старшыні Савета Міністраў БССР Р. Я. Кісялёву.

— Дні культуры Беларускай ССР на радзіме вялікага Леніна, — сказаў Р. Я. Кісялёў,— сталі сапраўдным святам яднання нашых брацкіх народаў, аглядам дасягненняў напярэдадні стагоддзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Сардэчны, цёплы прыём, гарачыя сустрэчы гасціннасць і ўвагу ўльянаўцаў мы разглядаем як яркае праяўленне любві і павагі да беларускага народа. Працоўныя Савецкай Беларусі высока цэняць і свята захоўваюць гэту шчырую любоў і вялікую дружбу народа, які даў свету Леніна, народа, які першы ўзняў перамаганосны сцяг сацыялістычнай рэвалюцыі.

Р. Я. Кісялёў падкрэсліў, што непарыўныя сувязі беларускага мастацтва з мастацтвам іншых брацкіх народаў абумоўліваюць яго сілу і сапраўдны росквіт.

У заключэнне сваёй прамовы Р. Я. Кісялёў ад імя Цэнтральнага Камітэта КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў БССР выказаў глыбокую падзяку Ульянаўскаму абласному камітэту партыі, выканкому абласнога Савета дэпутатаў працоўных, гарадскім і раённым камітэтам партыі, гарадскім і раённым Саветам дэпутатаў працоўных за стварэнне выдатных умоў для паспяховага правядзення Дзён культуры Беларускай ССР.

Выступленне Дзяржаўнага народнага хору БССР на Ульянаўскім аўтазаводзе.

Народны артыст БССР Віктар Чарнабаеў сярод будаўнікоў Ульянаўскага Мемарыяльнага цэнтра.
Фота Ул. ЛУПЕЙКІ. (БЕЛТА).

У знак вялікай дружбы і глыбокай павагі Р. Я. Кісялёў уручыў працоўным Ульянаўскай вобласці ад беларускага народа вытканы на дыване партрэт У. І. Леніна, макет Дома-музея Першага з'езда РСДРП і юбілейную крышталъную вазу.

Афіцыйная частка аб'яўляецца закрытай. Пад скляпеннямі залы гучаць Дзяржаўныя гімны Савецкага Саюза і Беларускай ССР.

Вялікі заключны канцэрт, які адбыўся затым, з'явіўся дастойным завяршэннем творчай справаздачы нашага мастацтва.

Адкрыў канцэрт Дзяржаўны народны аркестр БССР. З вялікім уздымам ён выканаў «Песню рэвалюцыі» ў апрацоўцы мастацкага кіраўніка аркестра народнага артыста СССР І. Жыновіча. Затым прагучала песня Ю. Семянякі «Расцвітай, Беларусь» у выкананні лаўрэата рэспубліканскага конкурсу вакалістаў І. Адзінцовай.

Са сцэны прагучалі беларускія народныя песні «Ой, рана на Івана», «Як я ў мамкі жыла». Выканаў іх лаўрэат міжнароднага конкурсу жаночы вакальны квартэт Дзяржаўнага народнага хору БССР. Харыстаў змяніў народны артыст БССР В. Чарнабаеў. У суправаджэнні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра Ульянаўскай філармоніі, якім дырыжыраваў заслужаны артыст БССР В. Катаеў, былі выкананы песня «Шумныя бярозы» Р. Пукста і серанада «Дон-Кіхот» Д. Кабалеўскага.

Першае аддзяленне канцэрта завяршылася выступленнем Дзяржаўнага народнага хору БССР. Выконваліся песні У. Алоўнікава «Вочы Беларусі» і А. Туранкова «Радасць», а таксама беларускі частушкавы танец.

«Лядкоўскую кадрылю» выканала танцавальная група Дзяржаўнага народнага хору БССР.

На сцэне — заслужаны артыст БССР Ю. Смірноў і артыст М. Пушкароў. Яны спяваюць папулярную «Лясную песню» У. Алоўнікава.

Вельмі добра выступіў лаўрэат міжнародных конкурсаў, заслужаны артыст рэспублікі В. Вуячыч.

Як запрашэнне ўльянаўцам у родны Мінск прагучаў у завяршэнне канцэрта «Мінскі вальс» М. Шуміліна.

Вечар, прысвечаны закрыццю Дзён культуры БССР, выліўся ў незабыўную сустрэчу прадстаўнікоў рускага і беларускага народаў, прадэманстраваў непарушнае адзінства і дружбу.

М. БУТРЫМОВІЧ,
Б. БАБЛЮК.
(Спецкары БЕЛТА)

НІКОЛІ НЕ ЗАБЫЦЬ

Прамільгнулі сем дзён нашага гасцявання на ўльянаўскай зямлі, але яшчэ доўга, доўга мы будзем помніць кожны крок на радзіме Ільіча — шматлікія сустрэчы з ульянаўцамі, людзьмі вельмі гасціннымі і шчырымі, і велічную Волгу — маці рэк рускіх, якая, здаецца, *была* заўсёды побач, куды б мы ні ехалі...

Зноў і зноў перабіраю ў памяці паездкі, сустрэчы, канцэрты, і зараз, як кажуць, на адлегласці, усё выглядае яшчэ больш выразна і рэльефна.

Мабыць, ніколі не забыць сустрэчы беларускіх *пісьменнікаў, кампазітараў* і спевакоў з калектывам *славутай* школы — былой класічнай гімназіі, дзе вучыўся Валодзя Ульянаў.

— З зямлі Белавежы і абаронцаў Брэсцкай крэпасці, з радзімы Каліноўскага і Скарыны, Купалы і Багдановіча прынеслі мы вам нашы шчырыя прывітанні, паклон і любоў, — *сказаў у сваім* выступленні Анатоль Вялюгін. І трэба было чуць, з якім захапленнем, былі ўспрыняты гэтыя словы беларускага пісьменніка.

Пасля сустрэчы я разгаварылася з вучнямі і настаўнікамі школы. Лідзія Іванаўна Катаргіна, *завуч школы, крыху хва*люючыся гаворыць:

— *Я ведаю,* мы яшчэ доўга будзем знаходзіцца пад ўражаннем нашага знаёмства, гэтай нашай сустрэчы. Вы бачылі, як хваляваліся вучні, калі Анатоль Вялюгін чытаў урывак з паэмы «Вецер з Волгі» — «Экзамен»? Менавіта ў гэтай зале, дзе мы сустракаліся, і здаваў *экзамены* Валодзя Ульянаў.

А вось што сказала Таня Башмакова — лепшы экскурсавод школы (у свой час яе фатаграфія, змешчаная ў газеце «Известия», абышла ўсю краіну):

— Нам было вельмі цікава пазнаёміцца з беларускімі *кампазітарамі* Уладзімірам Алоўнікавым і Юрыем Семянякам. Вядома, ведаць усіх кампазітараў і пісьменнікаў вельмі цяжка, мабыць, *нават*, немагчыма. Але калі раптам адкрываеш для сябе яшчэ адно імя — гэта заўсёды вялікая радасць. Зараз мы ўжо будзем сачыць за іх творчасцю і ганарыцца тым, што ведаем іх. І яшчэ я скажу — мне вельмі падабаюцца вашы словы: «дзякуй», «цудоўна», *«шчыра»*...

Закончылася сустрэча. Замоўклі кінакамеры, сціхлі затворы фотаапаратаў. Па калідоры ішлі хлопчыкі і дзяўчынкі. І ў кожным з іх мроіліся мне знаёмыя і блізкія рысы Валодзі Ульянава.

І. ПІСЬМЕННАЯ,
спец. кар.
«Літаратуры і мастацтва».

УЗНАГАРОДЫ ЛЕПШЫМ

ЗАКОНЧЫЎСЯ X ЗАНАЛЬНЫ АГЛЯД-КОНКУРС ФІЛЬМАЎ ЛАТВІІ, ЛІТВЫ, ЭСТОНІІ, МАЛДАВІІ І БЕЛАРУСІ

ПЯЦЬ ДЗЁН на экранах мінскіх кінатэатраў дэманстраваліся творы кінамастацтва Беларусі, Літвы, Латвіі, Малдавіі і Эстоніі. Гэты своеасаблівы творчы агляд-конкурс адбываўся дзесяты раз. Перад аўтарытэтным журы прайшло амаль 70 мастацкіх, хранікальна-дакументальных, навукова-папулярных, *мультыплікацыйных і* тэлевізійных фільмаў.

20-га мая ў сталічным кінатэатры «Партызан» адбылося ўрачыстае закрыццё агляду. Апладысментамі сустрэлі прысутныя дзеячоў кінамастацтва *братніх рэспублік.*

Гасцей і гледачоў вітаў старшыня Камітэта па кінематаграфіі Савета Міністраў БССР Б. Паўлёнак.

Старшыня журы па мастацкіх фільмах народны артыст СССР Р. Рашаль аб'явіў вынікі конкурсу мастацкіх фільмаў.

Галоўны прыз і дыплом першай ступені за лепшы мастацкі фільм журы прысудзіла карціне «Гэта імгненне» кінастудыі «Малдова-фільм» (аўтар сцэнарыя і рэжысёр Эміль Лацяну, аператар Улад Чура).

— Асабліва прыемна,— сказаў далей Р. Рашаль,— што сёння на вечары, дзе падводзяцца вынікі гэтага сапраўды маладзёжнага фестывалю, я магу абвясціць: спецыяльны прыз за лепшы фільм аб моладзі і для моладзі мы прысудзілі фільму студыі «Беларусьфільм» «Іван Макаравіч» рэжысёра І. Дабралюбава і сцэнарыста В. Саўчанкі.

Прыз і дыплом першай ступені за лепшы мультыплікацыйны фільм журы прысудзіла рэжысёру Э. Туганаву, пастаноўшчыку лялечных карцін «Шасцярэнька» і «Малпачка Фіпс» Эстонскай студыі.

Дыплом за лепшае выкананне жаночай ролі быў прысуджаны Р. Палюкайцітэ, выканаўцы ролі Агнэ ў карціне Літоўскай студыі «Пачуцці».

Дыплом за лепшае выкананне мужчынскай ролі — Ю. Ярвіту, выканаўцу ролі Віндзіша ў фільме-памфлеце «Вар'яцтва» кінастудыі «Талінфільм».

Дыплом за лепшую рэжысёрскую работу — А. Рамінасу, пастаноўшчыку фільма «Калі я быў маленькім» Літоўскай студыі.

Дыплом за рэжысёрскі дэбют — А. Дункерсу, пастаноўшчыку карціны «За паваротам паварот» Латвійскай студыі.

Дыплом за лепшую аператарскую работу *прысуджаны* І. Тамашэвічусу, галоўнаму аператару карціны «Пачуцці» Літоўскай студыі.

Дыплом за лепшае мастацка-дэкаратыўнае вырашэнне фільма — Х. Клаар, мастаку-пастаноўшчыку фільма-памфлета «Вар'яцтва» кінастудыі «Талінфільм».

Дыплом за ваенна-патрыятычны фільм для моладзі — карціне «Годзен да нестраявой» кінастудыі «Беларусьфільм» (аўтар сцэнарыя Я. Сявела, рэжысёры У. Рагавой і Я. Сявела).

Дыплом за фільм аб барацьбе эстонскага народа на франтах Вялікай Айчыннай вайны — карціне «Людзі ў салдацкіх шынялях» студыі «Талінфільм» (аўтары сцэнарыя П. Куусберг, Ю. Мююр, Л. Рэмельгас, рэжысёр Ю. Мююр).

Дыплом за лепшую музыку прысуджаны Э. Тамбергу, аўтару музыкі фільма «Людзі ў салдацкіх шынялях».

Старшыня журы па навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмах Ігар Бесарабаў назваў пераможцаў у гэтых жанрах кінамастацтва.

Прыз і дыплом першай ступені за поўнаметражны дакументальны фільм журы прысудзіла фільму «Штрыхі да партрэта» аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм» (аўтары сцэнарыя К. Славін, М. Бярозка, рэжысёры В. Цяслюк, Р. Ясінскі, І. Пікман, аператары М. Бераў, Ю. Іванцоў, В. Цяслюк, І. Пікман, кампазітар Л. Гедравічус).

За кароткаметражныя дакументальныя фільмы прыз і дыплом першай ступені прысуджаны двум фільмам: карціне «Чацвёрты старшыня» Латвійскай студыі (аўтар сцэнарыя і рэжысёр Г. Франк, аператар Ф. Пік) і карціне «...І стары і малады» Літоўскай студыі (аўтары сцэнарыя А. Вярба і П. Вярба, рэжысёр П. Вярба).

Прыз і дыплом першай ступені за лепшы навукова-папулярны фільм прысуджаны эстонскай карціне «Крэпасць у моры» (аўтар сцэнарыя Х. Лінг, рэжысёр Р. Каселаў).

Дыплом за творчае даследаванне новай старонкі ў Ленініяне прысуджаны літоўскім кінематаграфістам за фільм «У пошуках аднаго дня» (аўтар сцэнарыя В. Бікулін, рэжысёр Р. Шылінас).

Дыплом за лепшы кіначасопіс — Рыжскай студыі за часопіс «Савецкая Латвія» № 5.

Дыплом за лепшую кінаперыёдыку — Літоўскай студыі за фільм «Тарыбу Летува» № 38.

Дыплом за лепшыя публіцыстычныя работы — студыі «Талінфільм» за кіначасопіс «Савецкая Эстонія» № 12 і дакументальны кароткаметражны фільм «511 лепшых фотаздымкаў з Марса» (аўтар сцэнарыя Э. Вітэмаа, рэжысёр і аператар А. Сёёт).

Дыплом за лепшую аператарскую работу ў дакументальным фільме прысуджаны А. Сіманаву за фільм «Паляванне са старым сабакам» аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм».

Дыплом за лепшы кінадэбют — аўтарам фільма «Трынту» студыі «Малдова-фільм» сцэнарысту В. Багату і рэжысёру А. Кодру.

Фільму *«Дарагая рэдакцыя»* Латвійскай студыі (аўтар сцэнарыя І. Вітэ, рэжысёр І. Брыл) прысуджаны дыплом, як лепшаму фільму, які даследуе складаныя сацыялагічныя праблемы.

Дыплом за лепшае гукавое і музычнае вырашэнне фільмаў прысуджаны кампазітару Л. Гедравічусу, аўтару музыкі фільмаў «Штрыхі да партрэта» і «Самагубца» аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм».

Дыплом за лепшы сінхронны рэпартаж — рэжысёру і аператару фільма «Увага, дзеці!» студыі «Малдова-фільм» Н. Харыну.

Дыплом за лепшы кінаальманах — альманаху «Нас вадзіла маладосць» студыі «Беларусьфільм».

Дыплом за лепшую праграму фільмаў, якія глыбока раскрываюць яркі нацыянальны каларыт, прысуджаны кінастудыі «Малдова-фільм».

За лепшы навукова-папулярны фільм для дзяцей дыплом прысуджаны фільму «Апаратар Кыпс у краіне каменняў» (аўтар сцэнарыя І. Маран, рэжысёр Х. Парс) студыі «Талінфільм».

Дыплом за лепшае выкарыстанне спецыяльных відаў кіназдымак для раскрыцця навукова-папулярнай тэмы — фільму «Самагубца» (рэжысёр і аператар І. Пікман) аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм».

За лепшы аўтарскі сюжэт дыпломы прысуджаны рэжысёру А. Буруянэ і аператару І. Балбачану за сюжэт «Музей у сяле» (студыя «Малдова-фільм») і аператару С. Фрыду за сюжэт «Саша Котаў» (студыя «Беларусьфільм»).

Старшыня журы па тэлевізійных фільмах А. Юроўскі ў сваім выступленні сказаў, што журы па тэлевізійных фільмах вырашыла не прысуджаць прыз і дыплом першай ступені за лепшы мастацкі тэлевізійны фільм. Прыз і дыплом першай ступені за лепшы дакументальны тэлевізійны фільм журы прысудзіла карціне Беларускага тэлебачання *«Зямны паклон».*

Дыплом за лепшую рэжысёрскую работу ў тэлевізійных мастацкіх фільмах быў прысуджаны А. Жыбрунасу, рэжысёру фільма «Смерць і вішнёвае дрэва» *Літоўскага тэлебачання.*

Дыплом за лепшую аператарскую работу ў тэлевізійных мастацкіх фільмах журы прысудзіла І. Марцінкявічусу, аператару фільма «Смерць і вішнёвае дрэва».

Дыплом за лепшы музычны фільм прысуджаны карціне Латвійскага тэлебачання «Партыта ў стылі барока».

Дыплом за лепшы тэлефільм-канцэрт — карціне «Мы турысты» *Літоўскага тэлебачання.*

Дыплом за лепшае выкананне галоўнай ролі прысуджаны актрысе А. Каўністэ, выканаўцы галоўнай ролі ў фільме «Цёця Роз» Эстонскага тэлебачання.

Дыплом за лепшую рэжысёрскую работу ў дакументальным тэлевізійным фільме прысуджаны Р. Карманаву і М. Пільдрэ за фільм «Наш Артур» Эстонскага тэлебачання.

Дыплом за лепшы тэлефільм-рэпартаж — карціне «Паглядзіце, маладыя» Латвійскага тэлебачання.

Дыплом за лепшы дакументальны фільм аб дзецях — карціне «Першы раз у першы клас» *Беларускага тэлебачання.*

Дыплом за арыгінальнае рэжысёрскае вырашэнне спартыўнай тэмы — Г. Шаблявічусу за фільм «Жаночыя гульні» Літоўскага тэлебачання.

Дыплом за лепшую аператарскую работу — В. Фрыярсу, Р. Рыкардсу, А. Заміціс, аператарам фільма «Вясновы сяламі» Латвійскага тэлебачання.

Дыплом за лепшы сцэнарый, дыктарскі тэкст і каментарыі прысуджаны эстонскаму журналісту В. Панту за фільм «Эстонія».

Дыплом за лепшы дэбют прысуджаны Марыне Бражнік, аўтару сцэнарыя фільма «Вітражы Латвіі» Латвійскага тэлебачання.

Дыплом за лепшае музычнае вырашэнне прысуджаны малдаўскаму фільму «Асеннія эцюды».

Спецыяльнымі прызамі рэспубліканскіх камітэтаў па радыё і тэлебачанні ўзнагароджаны: прызам Эстонскага радыё і тэлебачання за лепшую праграму фільмаў — Эстонскае тэлебачанне; прызам малдаўскага радыё і тэлебачання за лепшы расказ аб сваёй *рэспубліцы — фільм* «Эстонія» Эстонскай студыі; прызам Літоўскага радыё і тэлебачання, за лепшы расказ аб родным краі — фільм «Арнамент» Малдаўскай студыі; прыз Латвійскага радыё і тэлебачання за лепшы каляровы фільм — фільму «Партыта ў стылі барока» Латвійскай студыі; прыз Беларускага радыё і тэлебачання за лепшы расказ аб нашым сучасніку прысуджаны не быў.

Прыз ЦК ЛКСМБ быў прысуджаны латвійскаму фільму «Жаночыя гульні».

У заключэнне вечара прысутным быў паказан фільм «Гэта імгненне», які заняў першае месца ў традыцыйным X аглядзе-конкурсе работ кінематаграфістаў Прыбалтыкі, Беларусі і Малдавіі.

ДЫСКУСІІ
На парадку дня:
ПРАБЛЕМЫ АПАВЯДАННЯ

Павел ДЗЮБАЙЛА

ВЫРАЗНАСЦЬ ПАЗІЦЫІ — АКТЫЎНАСЦЬ ФОРМЫ

У апошні час нярэдка можна пачуць, што апавяданне здало свае перадавыя пазіцыі, адышло на другую лінію. Мяркуем, што гэта не зусім так. Надрукавана шмат апавяданняў, цікавых і розных, доўгіх і кароткіх, сюжэтных і «бессюжэтных». Наглядаецца далейшае пашырэнне ідэйна-тэматычнай сферы, абнаўленне апавядання ў жанрава-стылявых адносінах, прыкметны рост майстэрства многіх празаікаў.

І ўсё ж, пры ўсіх дасягненнях нашага апавядання, нельга не заўважыць нейкую цягучую апісальнасць, празмерную расцягненасць, псіхалагічную расслабленасць, якія часта паралізуюць творы «малога жанру», робяць іх цьмянымі, невыразнымі па ідэйна-мастацкіх якасцях. Многія апавяданні густа перасыпаюцца нязначнымі падрабязнасцямі, непатрэбнымі, самамэтнымі ў адносінах да мастацкага цэлага — твора. І часцей за ўсё гэта ідзе не так ад няўмельства, як ад нядбальства, ад нежадання лічыцца з законамі мастацтва.

Прыгадаем Чэхава, яго заўвагі з пісем сучаснікам-навелістам: «Вы нагрувасцілі цэлую гару падрабязнасцей.., і гэтая гара засланіла сонца», «на першым плане карціны шмат падрабязнасцей... Імі трэба ахвяраваць дзеля цэлага... Падрабязнасці расплываюцца, як разлітае масла».

Выхаванне пачуцця самадысцыпліны і мастацкай мэтазгоднасці — нялёгкая справа. Празмернасці ў апісаннях сустракаюцца не толькі ў творах звычайных рамеснікаў, а і ў апавяданнях таленавітых пісьменнікаў.

І. Чыгрынаў у адзін і той жа год апублікаваў апавяданні «Ішоў на вайну чалавек» і «Усціння». Першае можа быць узорам ашчаднасці, мастацкай лаканічнасці і завершанасці. Другое ж — таксама добрае, цікавае ў сваёй «чалавеказнаўчай», гуманістычнай аснове — прыкметна траціць ад залішняй бытавой дэталізацыі.

Такая ж залішняя дэталізацыя, і не толькі бытавая, а і псіхалагічная, наглядаецца ў апавяданні Чыгрынава «Чайка на хвалях». І тут І. Чыгрынаў не дасягнуў, на нашу думку, той цэласнасці мастацкага малюнка, якая была ў апавяданні «Ішоў на вайну чалавек». Пісьменнік павінен ведаць, што нават самага глыбокага і дакладнага аналізу неакрэсленых чалавечых парываў, неўсвядомленых імкненняў героя, без паглыблення ў прычыны, у вытокі гэтых неўтаймаваных пошукаў чагосьці летуценнага, недастаткова, мала, каб выказаць пэўную, завершаную мастацкую ідэю.

(Заканчэнне на 3-й стар.)

НАШ ДРУГ — БАЛГАРЫЯ

НАПЯРЭДАДНІ ДЗЁН БАЛГАРСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў СССР

БАЛГАРЫЯ, Балгарыя... У кожнага з нас гэтае слова заўсёды выклікае цёплае пачуццё. Балгарыя — і ў памяці адразу ўсплываюць знаёмыя і дарагія з дзяцінства імёны і назвы: Кірыл і Мефодзій, Шыпка, Дзімітраў...

Мы заўсёды вельмі рады кожнай сустрэчы з мужным і працавітым балгарскім народам, з яго старажытнай культурай, таленавітай літаратурай, цудоўнай песняй.

Чарговая такая сустрэча павінна хутка адбыцца. З 23 мая па 6 чэрвеня ў Беларусі, як і па ўсёй краіне, будуць праходзіць «Дні балгарскай культуры», прысвечаныя 25-годдзю сацыялістычнай рэвалюцыі ў Балгарыі.

Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» звярнуўся да старшыні прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі В. С. Смірнова з просьбай расказаць пра традыцыйныя сяброўскія і культурныя сувязі Беларусі і Балгарыі, пра сёлетнія «Дні балгарскай культуры».

— Яшчэ ў 1961 годзе, — расказвае Віталь Сцяпанавіч, — па жаданню працоўных рэспублікі было створана Беларускае аддзяленне Таварыства савецка-балгарскай дружбы. Трохі пазней мясцовыя аддзяленні таварыства былі арганізаваны на Мінскім станкабудаўнічым заводзе імя Кірава, Мінскім *трактарным і гадзіннікавым* заводах, кандытарскай фабрыцы «Камунарка», у калгасе «Рассвет» Кіраўскага раёна, на Віцебскай швейнай фабрыцы «Сцяг індустрыялізацыі», у Віцебскім ветэрынарным інстытуце і некаторых іншых прадпрыемствах і ўстановах рэспублікі.

Беларускае аддзяленне Таварыства савецка-балгарскай дружбы *праводзіць рознабаковую работу* па развіцці і ўмацаванні дружбы паміж нашымі братнімі краінамі. У Балгарыю ідуць беларускія перыядычныя выданні, мастацкая і навуковая літаратура, фотавыстаўкі, прысвечаныя жыццю беларускага народа.

У сваю чаргу мы атрымліваем з Балгарыі ўсе асноўныя перыядычныя выданні, *грамадска-палітычную* і мастацкую літаратуру, фотавыстаўкі і г. д.

Сяброўскія сувязі падтрымліваюцца з Варненскім, Габраўскім і Казанлыкскім камітэтамі балгара-савецкай дружбы, рэдакцыямі часопісаў «Балгара-савецкая дружба», «Балгарыя», «Славяне».

У нашай рэспубліцы стала традыцыяй адзначаць нацыянальныя святы і юбілейныя даты балгарскага народа. У 1963 годзе грамадскасць Беларусі шырока адзначыла 1100-годдзе славянскай пісьменнасці і балгарскай культуры. У Акадэміі навук БССР адбылася навуковая сесія Інстытута грамадскіх навук. Была адкрыта вялікая выстаўка «1100 гадоў славянскай азбукі і пісьменнасці», на якой былі прадстаўлены матэрыялы аб жыцці і дзейнасці вялікіх балгарскіх асветнікаў Кірыла і Мефодзія, рэдкія помнікі славянскай пісьменнасці і г. д.

Вялікім укладам у справу культурных сувязей Беларусі і Балгарыі з'явіліся Дэкада балгарскай культуры ў Беларусі і Дэкада беларускай культуры ў Балгарыі, якія праводзіліся ў 1965—66 гадах.

Значнае месца ў сяброўскіх сувязях паміж нашымі рэспублікамі займаюць узаемныя візіты і абмен дэлегацыямі дзеячоў культуры і прадстаўнікоў грамадскасці. Так, нашу рэспубліку наведалі міністр народнай асветы НРБ Ганча Ганеў, пісьменнікі Стаян Даскалаў, Нікола Ланкаў, Ангел Тодараў і іншыя ветэраны балгара-савецкай дружбы, дэлегацыі вучоных, спецыялісты ў галіне меліярацыі, машынабудавання, сельскай гаспадаркі і г. д. У 1965 годзе ў Беларусі з сяброўскім візітам пабываў старшыня Народнага сходу Народнай Рэспублікі Балгарыі Георгій Трайкаў.

У сваю чаргу ў Балгарыі пабывалі многія грамадскія і культурныя дзеячы нашай рэспублікі.

Асабліва інтэнсіўна развіваюцца беларуска-балгарскія літаратурныя сувязі. У БССР выдадзены перакладзеныя на беларускую мову творы Хрыста Боцева, Івана Вазава, Хрыста Смірненскага, Ніколы Вапцарава, Андрэя Гуляшкі, Стаяна Даскалава і іншых вядомых майстроў слова. У 1965 годзе выдавецтва «Беларусь» выпусціла ў свет зборнік балгарскай паэзіі «Ад стром балканскіх», у які ўключаны творы 63 сучасных балгарскіх паэтаў у перакладзе Ніла Гілевіча. Нядаўна выдадзены зборнік балгарскай прозы.

Сёння беларускі чытач мае магчымасць знаёміцца на роднай мове з творамі больш чым 80 балгарскіх паэтаў і празаікаў, а балгарскі чытач на сваёй мове з Янкам Купалам, Якубам Коласам, Міхасём Лыньковым, Максімам Танкам, Янкам Брылём, Пятром Глебкам, Петрусём Броўкам, Аркадзем Куляшовым, Піменам Панчанкам і г. д.

Вялікай папулярнасцю ў нашай рэспубліцы карыстаецца музычнае мастацтва Балгарыі. У Мінску неаднаразова выступалі з канцэртамі вядомыя балгарскія выканаўцы.

Па шырокай праграме будуць праводзіцца Дні балгарскай культуры і ў гэтым годзе. У Мінску, абласных і раённых цэнтрах, на прадпрыемствах і ўстановах, у клубах і дамах культуры пройдуць вечары савецка-балгарскай дружбы. Цікавы вечар ужо адбыўся ў Беларускім дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна. Вечар, прысвечаны балгарскай культуры, мяркуецца правесці ў Магілёве. Таварыства «Веды» рыхтуе цыкл лекцый аб эканоміцы і культуры братняй Балгарыі, якія будуць прачытаны ў заводскіх дамах культуры, сельскіх клубах, інстытутах і школах. У кінатэатрах Мінска і іншых гарадоў рэспублікі будзе арганізаваны кінафестываль, на якім беларускі глядач убачыць лепшыя балгарскія фільмы.

Нашы чытачы змогуць пазнаёміцца з навінкамі балгарскай літаратуры на шматлікіх выстаўках у бібліятэках і кнігарнях. Так, вялікая выстаўка, прысвечаная балгарскай кнізе, адкрываецца ў рэспубліканскай бібліятэцы імя Леніна.

Поспехам сацыялістычнага будаўніцтва ў Балгарыі, развіццю культурных сувязей паміж Беларуссю і НРБ прысвецяць свае перадачы рэспубліканскае радыё і тэлебачанне, артыкулы, нарысы і фотаздымкі, — газеты і часопісы рэспублікі.

Тэатр

ДРАМА ЖАНОЧАЙ ДУШЫ

«ТРАВІЯТА» НА СЦЭНЕ БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРА ОПЕРЫ І БАЛЕТА

Гэта опера — партрэт жанчыны, які стваралі два майстры. Пяшчотна і з горыччу пісаў сваю «Даму з камеліямі» А. Дзюма, тэмпераментна і крыху сентыментальна — Дж. Вердзі. Пад флёрам свецкіх чараў у Маргарыце Гацье жыве абяздоленая і пакутлівая істота. «Нас акружаюць толькі людзі, якія бяруць больш, чым даюць, і мы здыхаем, нарэшце, як сабакі, загубіўшы і іншых і сябе», — гаворыць гераіня драмы Дзюма. Вердзі быў узрушаны гісторыяй аб тым «мізэрным выпадку», якіператварыў паўшую «ў самую закаханую, самую сумленную жанчыну», і напісаў оперу пра цуда духоўнага абнаўлення і крушэнне ілюзій.

Ставіць «Травіяту» цяжка, можа цяжэй, чым любую з опер-«паслядоўніц». Складана знайсці **свае** адносіны да такога папулярнага твора і паставіць **новы** спектакль. Для гэтага трэба многае — і сталы тэатр з сапраўдным оперным вакалам, і, вядома ж, яркая выканаўца ролі Віялеты — спявачка і актрыса, якая амаль **адна** стварала б увесь драматызм спектакля.

Калі Беларускі тэатр оперы і балета ўпершыню звярнуўся да «Травіяты» (красавік 1941 года), ён падводзіў вынікі вялікага сезона з сямю новымі спектаклямі і працаваў, акрылены значным поспехам нядаўняй Дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. Музычная грамадскасць адзначала творчы рост калектыву. Важнейшым вынікам сезона лічылася тады «выкарыстанне маладых спевакоў, танцоўшчыкаў на адказных партыях і самастойныя пастаноўкі маладых». Пра першую выканаўцу галоўнай ролі — Л. Аляксееву «Літаратура і мастацтва» тады з захапленнем пісала: «...Чалавечая драма Віялеты, зняважанай у сваім шчырым каханні, была сыграна Аляксеевай патрасаюча».

Неўзабаве пасля вайны спектакль быў рэстаўрыраваны, але, як гэта часта бывае, пра яго забыліся. І вось афіша абяцае новую «Травіяту».

Новы спектакль дае калі не поўнае, дык даволі выразнае ўяўленне аб сённяшнім дні тэатра, яго патэнцыях і «вузкіх» месцах. Многае тут радуе, нешта і засмучае.

Пачнём з таго, што спектакль пакідае ўражанне старанна падрыхтаванай работы. Асноўныя кампаненты музычна-сцэнічнага цэлага — работа выканаўцаў, дырыжора, рэжысёра, мастака, балетмайстра — адзначаны радасным натхненнем прэм'еры, свежасцю.

Бадай, больш за ўсё нараджэнню пачуцця свежасці спрыяе мастацкае афармленне спектакля... Уявіце сабе грамады нязграбных калон з масіўнымі капітэлямі, важкімі бэлькамі. Між халодных каменных ствалоў — цяжкі шоўк і плюш драпіровак, матавае ззянне пазалоты авальных партрэтаў на ўпрыгожаных габеленамі сценах. Ля падножжа велічнага лесу з мармуру — абсыпаныя каштоўнасцямі жанчыны... Гэта дэталі афармлення «Травіяты» дваццацігадовай даўнасці (мастак С. Нікалаеў).

Дэбютант А. Краўчук не аднаўляе дэталяў афармлення 1949 г. — ён прапануе сваё рашэнне. Яно радуе ўдумлівым, чулым разуменнем Вердзі і Дзюма і сучаснасцю выяўленчых сродкаў. Свету рэчаў, здаецца, амаль няма, — настолькі ён прыгожы, паветрана лёгкі, прывідны. Героі жывуць у сценах з лёгкай цюлевай павуціны. Навакольнае змяняецца ў колеры — то песціць ідылічнымі бела-блакітнымі і бела-ружовымі сукенцыямі, то трывожыць акордамі цёмна-чырвоных тонаў, то здзіўляе змярцвеласцю попельна-фіялетавага «паветра» ў пакоі паміраючай. Ва ўсім, што зрабіў мастак, «гучаць» яго думкі пра Віялету, пра разбуджаныя надзеі і востры сардэчны боль гераіні. Свет, які яе акружае, — не велічныя сцены, мэбля, золата, а Альфрэд, Жэрмон, Аніна, Гастон... У іх і ў ёй самой — яе трывогі, пакуты.

Якім бачыць свет людзей у «Травіяце» пастаноўшчык Д. Смоліч? Нескладаным і, на жаль, пераважна самотным. Прыгожая, але асуджаная Віялета гіне, нягледзячы на агульнае вялікае спачуванне! У такой псіхалагічнай драме як быццам і няма чаго «ставіць». І рэжысёр часта ідзе па знешняй лініі. Напрыклад, сцэна балю ў Флоры не была б такой эфектнай, калі б мужчыны ў фраках не сядзелі на падлозе ля ног танцоўшчыц, а апошняе спатканне закаханых не кранула б так, калі б усхваляваны Альфрэд не прысеў на ручку крэсла Віялеты, а потым, узрушаны горам, не паспяшаўся б пакласці памёршую на прыступкі так, каб яе галава не звісала.

Ставіць такую тонкую і ў музычнай сваёй сутнасці адзначаную некаторай чуллівасцю оперу — задача, якая пад сілу рэжысёру-псіхолагу і музыканту з вялікім густам. У лепшых сцэнах Д. Смоліч гэта дэманструе, але не на працягу ўсяго спектакля.

Мяркуючы па першых спектаклях, агульнае вакальна-інструментальнае гучанне оперы — гэта старанна падрыхтаваны ансамбль (праўда, на другім паказе ансамбль быў менш выразны з-за пагрэшнасцей, дапушчаных асобнымі выканаўцамі). Пад кіраўніцтвам дырыжора К. Ціханава партытура «Травіяты» гучыць тэмпераментна, выразна, шматгранна, з густам. Праўда, аркестравая партыя, якая прагучала выразна, дзенідзе дамініравала над спяваннем. Прычын гэтага некалькі. Першая, на маю думку, — яўная «вакальная недастатковасць» хору. Не цяжка ўявіць сабе, што ў народна-эпічных і гераічных операх тыпу «Князя Ігара», «Алесі» харавая праблема адчуваецца яшчэ больш востра. Мабыць, наспела патрэба павялічыць оперны хор. Па-другое, не віной, а бядой тэатра (прынамсі, цяпер) з'яўляецца недастатковая колькасць вялікіх оперных галасоў. Гэта выразна адчувалася ў першым спектаклі «Травіяты».

Ёсць нямала пытанняў да дырыжора і рэжысёра ў сувязі са шматлікімі купюрамі ў партытуры Вердзі. Якія мэты скарачэння ў арыі Віялеты з першай карціны, у арыёза «Даруйце навекі...», у кабалеце Альфрэда «Якая ганьба», у трох розных ансамблевых сцэнах другой і чацвёртай карцін? Як вядома, «Травіята» невялікая і вельмі кампактная. А куплетныя формы ў Вердзі ў творах 50-х гадоў — іх неад'емная стылявая якасць!

Час сказаць пра галоўнае — пра тэатр як нічым незамянімую вышэйшую школу оперных спевакоў. Як гэта натуральна для творчага жыцця калектыву — маладая рунь артыстаў побач з вопытнымі майстрамі!

Спектакль «Травіята» даў магчымасць трупе паказаць маладыя сілы спевакоў, усебакова праверыць магчымасці і стымуляваць творчы рост нядаўніх пачаткоўцаў у ансамблі з вядомымі майстрамі.

Спяваць, скажам, побач з Т. Ніжнікавай — школа! Партыя Віялеты — вялікае вакальнае дасягненне гэтай дзівоснай спявачкі. Здзіўляе празрысты лёгкі срабрысты голас, які нечакана выяўляе сапраўдны оперны размах і сілу артысткі. Паланіць музычная культура, адточаная тэхніка. Слухаючы Т. Ніжнікаву — Віялету, разумееш, што такое оперны вакал Вердзі. Багаты арсенал тэхнічных сродкаў, выразная філіроўка гуку, бісерная каларатурная тэхніка — усё гэта строга падпарадкавана драматычнай задуме. То радасна звонкі, то пранікнёна цёплы, то безвыходна-матавы, згасальны — голас Т. Ніжнікавай дэталь за дэталлю «лепіць» складаны вобраз. Без «задушэўных прыдыханняў», без сентыментальнага націску. Проста, строга, праўдзіва. Вось выканаўчая рэдакцыя вакалу ў партыі Віялеты, якая з'яўляецца сапраўднай школай вялікага густу і майстэрства. Падкрэсліваю — сапраўднага вакалу!

Мастацкі ўзровень выступлення партнёраў Т. Ніжнікавай — В. Глушакова (Альфрэд) і В. Ганчарэнкі (Жэрмон) — на жаль, цяжка назваць узорным. І не таму, што вобразы Альфрэда і Жэрмона тут зразуметы і трактаваны спрошчана і сцэнічны малюнак гэтых роляў вельмі бедны. Крыўдна за пагрэшнасці вакальнага выканання. В. Глушакоў спяваў пераважна гучна, іншы раз афектавана, з шумным дыханнем і, на жаль, не вельмі чыста. Спяванне В. Ганчарэнкі было інтанацыйна недакладным з грубымі рытмічнымі парушэннямі і нават пропускам асобных фраз, ад чаго многа страціла сцэна Віялеты з Жэрмонам у другой карціне.

Сярод дэбютантаў гэтага спектакля — В. Ясафава (Аніна) і І. Атлыгіна (Флора). Маладыя спявачкі адказна і беражліва ставяцца да музычнага тэксту, выразныя ў іх сцэнічныя паводзіны. Праўда, І. Атлыгінай трэба звярнуць асаблівую ўвагу на дыкцыю.

У першым артыстычным складзе спектакль «Травіяты» быў, на маю думку, выканаўча больш роўны. Салістка оперы Л. Златава, якая выступала ў партыі Віялеты, мае невялікі, вельмі прыемнага тэмбру і даволі гнуткі голас. Яна спявае дакладна і наогул вельмі музычна. Спявачка свабодна валодае сваёй партыяй і ўпэўнена вядзе спектакль. Пластычны камерны лірычны тэнар В. Кірычэнкі (Альфрэд) і ён натуральна зліваецца з голасам Л. Златавай. Спявак старанна адпрацаваў музычны тэкст, але адчуваецца, што артыст пакуль што яшчэ скаваны. Відаць, маладым салістам трэба і адточваць ролі вакальна, і паглыбляць вобразы драматычна. Паглыбіўся ў музычную плынь партыі Жэрмона А. Саўчанка, які мае голас шырокага аб'ёму і багатага тэмбру. Шкада, што і гэты акцёр крыху скаваны. Тут варта было рэжысуры прыкласці намаганні, каб памагчы выканаўцам перадолець акцёрскую здранцвеласць.

Новая «Травіята» ў нашым тэатры — цікавая з'ява, дзе ёсць і пэўныя элементы сапраўднага творчага пошуку, і рэцыдывы оперных стандартаў. Зразумела, мы апладзіруем калектыву за яго неспакойны дух шукання.

Т. ШЧАРБАКОВА.

А ПЕСНЯ ЗАСТАЕЦЦА ЖЫЦЬ

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ М. М. ЧУРКІНА

М. М. ЧУРКІН. З партрэта работы мастака Х. Ліўшыца.

Аднойчы, перачытваючы ў каторы раз цудоўны верш Аркадзя Куляшова «Паведамленне ТАСС», я падумаў, што не толькі радкі старых газет, а і музыка нашага юнацтва захоўвае для нас непаўторны дух часу і нясе пакаленням не толькі эстэтычнае задавальненне, але і паток інфармацыі аб нястрымнай плыні гадоў і падзей. Паэт прызнаецца: «...У раённай выцвіўшай газеце знайду «Паведамленне ТАСС» і ўспомню ўсё, чым жыў на свеце, і ўсё, што хвалявала нас. Захочацца з юнацкай далі яшчэ раз навіну пачуць...» Музыка таксама мае чароўную сілу, прымушаючы нас успамінаць, чым мы жылі і што нас хвалявала ў блізкім, далёкім. *Яна — таксама голас з нашай* юнацкай далі. Прынамсі, такая музыка Мікалая Чуркіна. Кім бы ён ні выступаў на музычнай ніве — аўтарам арыгінальных твораў, збіральнікам фальклору, этнографам-даследчыкам, — яго праца дыктавалася шчырай адданасцю нашай роднай музыцы, беларускаму меласу.

Нарадзіўся Мікалай Мікалаевіч *роўна сто гадоў назад* у невялічкім мястэчку Джалал-Аглы былой Тыфліскай губерні ў сям'і беззямельнага селяніна. Ён быў яшчэ зусім малы, калі страціў бацьку, і невядома, як бы склаўся далейшы лёс хлопчыка, калі б на яго жыццёвым шляху не сустрэліся перадавыя для таго часу людзі. Праз мястэчка пралягала дарога на Карс, Баязэт, Эрзрум, па якой у час вайны з Турцыяй ішлі войскі, везлі ў мясцовы шпіталь параненых. І здарылася так, што сярод урачоў у хлопчыка з'явіліся сапраўдныя сябры, дзякуючы якім дванаццацігадовы Коля Чуркін трапіў у Тыфліскую ваенна-фельчарскую школу. Яна была своеасаблівай для таго часу навучальнай установай: яе класы запаўнялі дзеці салдат, гарадской беднаты і сялян, тут былі добры хор, духавы аркестр, працаваў клас малявання і жывапісу, ставіліся аматарскія спектаклі. Усё гэта захапіла юнака больш, чым яго будучая прафесія, і, калі Мікалай Чуркін скончыў школу, яго пакінулі ў ёй кіраўніком школьнага духавога аркестра.

Неўзабаве ў Тыфлісе адкрылася музычнае вучылішча, і юнак паступае ў клас кампазіцыі Іпалітава-Іванава. У вучылішчы ён сустракаўся з выдатнымі рускімі кампазітарамі Чайкоўскім, Антонам Рубінштэйнам, Арэнскім, пазнаёміўся з зусім яшчэ маладым спеваком Фёдарам Шаляпіным. Да таго ж часу адносяцца і яго першыя запісы грузінскіх народных песень і першыя ўдалыя спробы ў жывапісе — яго другой прыхільнасці, якая потым дала яму магчымасць экстэрнам закончыць Пецярбургскую Акадэмію мастацтваў.

У дваццаць тры гады Мікалай Мікалаевіч заканчвае музычнае вучылішча і па рэкамендацыі Іпалітава-Іванава едзе ў Баку. Ён працуе выкладчыкам спеваў, малявання і, шукаючы выйсця сваёй кіпучай энергіі, становіцца кіраўніком самадзейных музычных калектываў і хораў гарадскіх прытулкаў, студэнцкай моладзі і рабочых нафтапромыслаў. Гэтае «свавольства» не магло не прыцягнуць увагу школьнага начальства, а тут яшчэ малады настаўнік неасцярожна паказаў свае адмоўныя адносіны да ўсемагутнага ў той час духавенства тым, што аддаваў перавагу не спевам на клірасе, а рабочым аматарскім гурткам... Пасля адзінаццаці гадоў работы ў Баку яго выкінулі на вуліцу.

У 1903 годзе Мікалай Мікалаевіч пераязджае на работу ў Беларусь і з тае пары назаўсёды звязвае сваё жыццё з краінай, якая стала яму роднай. Новая, яшчэ не чутая ім, простая і шчырая беларуская песня надзвычай узрушыла сэрца музыканта. І Мікалай Мікалаевіч аддае ўвесь свой вольны час, свае сціплыя зберажэнні на шматлікія фальклорныя экспедыцыі. Пераходзячы з вёскі ў вёску, з аднаго павета ў другі, ён назіральным вокам мастака адзначаў маляўнічую прыроду краіны, а чулым слыхам музыканта лавіў усё лепшае, што было створана народам, і заносіў усё гэта ў свае дарожныя альбомы і нотныя сшыткі. Так збіраўся велізарны скарб, каштоўнасці якога немагчыма пераацаніць, бо гэта — скарб народнай мудрасці. Нястомны збіральнік беларускага фальклору, ён запісваў народныя песні, мелодыі танцаў, цікавыя моўныя звароты. Усюды знаходзіў ён матэрыял для свайго любімага занятку: на вясковым вяселлі, і на дажынках у полі, у песні сівабародага дзеда, і на вечарынцы моладзі.

За некалькі гадоў Мікалай Мікалаевіч сабраў многа беларускіх народных мелодый, 53 з якіх увайшлі ў фальклорны зборнік Раманава, выдадзены ў 1910 годзе. У наступныя гады М. Чуркін складае зборнік з 78 песень Ашмянскага павета, а яшчэ праз некаторы час заканчвае ў рукапісах наступныя свае работы. Аднак падзеі імперыялістычнай вайны не далі этнографу магчымасці здзейсніць планы: Мікалай Мікалаевіч эвакуіруецца спачатку ў Бранск, а потым пераязджае ў Мсціслаўль. Тут ён і сустрэў Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю, якую прыняў усёй душой і сэрцам.

Мікалай Мікалаевіч працуе ў дзіцячым доме, кіруе рабочай і чырвонаармейскай самадзейнасцю, стварае новыя хоры, аркестры, наладжвае канцэрты, старанна шукае таленавітых спевакоў і музыкантаў. Тады ж у яго ўзнікае намер стварыць оперу, і праз некалькі месяцаў з'яўляюцца першыя накіды оперы «Вызваленне працы».

Наступным буйным творам кампазітара была Першая сімфаньета — «Беларускія малюнкі». Як і ў оперы, у гэтым творы аўтар выкарыстаў шматлікія народныя песні і танцы, шчодрую рукою ўпісаўшы ў кожную з частак лепшыя ўзоры народнай творчасці. Сімфаньета атрымала самае шырокае прызнанне ў народзе. У ёй кампазітар прадэманстраваў высокае прафесіянальнае майстэрства, пачуццё формы, багаты меладычны дар.

Не буду пералічваць усё напісанае кампазітарам. Нагадаю толькі, што пасля Мсціслаўля Мікалай Мікалаевіч доўга працаваў у Магілёўскім педагагічным тэхнікуме. Потым жыў і працаваў у Мінску, удзельнічаў амаль ва ўсіх без выключэння фальклорных экспедыцыях Акадэміі навук Беларусі. А калі грымнула вайна, працягваў работу ў далёкім Ленінабадзе, запісваючы таджыкскія народныя песні і ствараючы на іх аснове новыя рамансы і песні, квартэты, музыку для драматычнага тэатра.

А калі ўдарамі Савецкай Арміі фашысцкія вылюдкі былі выкінуты з Мінска, мы зноў убачылі Мікалая Мікалаевіча ў нашым горадзе, занятага ўзнаўленнем знішчаных у час вайны запісаў народных песень і партытур сваіх твораў. Пачулі новыя запісы, прывезеныя з новых падарожжаў па рэспубліцы, і новыя творы кампазітара.

Больш трох тысяч лепшых узораў народнай творчасці! Яны выбраны кампазітарам з цэлай гары сырога, неапрацаванага матэрыялу, даследаваны і сістэматызаваны... І ўвесь гэты неацэнны скарб ніколі не ляжаў на паліцах мёртвым капіталам. Я бачыў у Мікалая Мікалаевіча тоўсты сшытак з назвамі сабраных ім песень. І амаль пад кожнай з іх можна было знайсці запісы: «Перададзена Антону Рыгоравічу Рубінштэйну», «Знаходзіцца ў Міхаіла Міхайлавіча Іпалітава-Іванава», «Здадзена ў Віленскі краязнаўчы архіў», «Перададзена ў Мсціслаўскае павятовае таварыства па вывучэнні краю», «Знаходзіцца ў Акадэміі навук Беларускай ССР»... Тройчы выходзілі ў свет зборнікі беларускіх народных песень Мікалая Мікалаевіча — у 1910, 1949 і 1959 гадах. І ўсе яны сталі невычэрпнай крыніцай для творчасці беларускіх кампазітараў.

Паслухайце Другую сімфонію Мікалая Ільіча Аладава, і вы пачуеце ў ёй мелодыю песні «Пайшоў Ясь наш на лужок», запісаную Чуркіным у 1909 годзе пад Лідай. Вазьміце балет Васіля Андрэевіча Залатарова «Князь-возера», і вы пазнаеце песню «У чыстым полі ялінačка», запісаную ў 1947 годзе на Дзісненшчыне. Пагартайце партытуру оперы Яўгена Карлавіча Цікоцкага «Алеся», і вы ўбачыце песню «Антон маладзенькі», запісаную ў 1925 годзе ў Дукорах.

Цяжка пераацаніць навуковую каштоўнасць выдадзеных кампазітарам зборнікаў.

Мікалай Мікалаевіч Чуркін увайшоў у гісторыю савецкай музычнай культуры як адзін з заснавальнікаў беларускай кампазітарскай школы. Аб гэтым сведчыць яго асабісты творчы актыў, які складаюць тры оперы, тры сімфаньеты, дзве музычныя камедыі, каля двух дзесяткаў сюіт, уверцюр і іншых буйных твораў для сімфанічнага і народнага аркестраў, больш дзесяці аднаачастковых і чатырохчастковых квартэтаў, больш за сотню рамансаў, мноства хораў, масавых песень, музыка для духавых аркестраў да спектакляў драматычных тэатраў, для самых разнастайных інструментальных ансамбляў і асобных інструментаў. Велізарны ўклад кампазітара ў музыку для дзяцей. Тры зборнікі, больш сотні песень, музыка для дзіцячых спектакляў і, нарэшце, опера «Рукавічка» — далёка не поўны спіс зробленага Мікалаем Мікалаевічам у гэтай галіне.

А апрацоўкі беларускіх народных песень і танцаў! Цяпер нават немагчыма ўстанавіць дакладнай колькасці гэтых апрацовак — настолькі іх многа! Лепшыя з іх увайшлі ў рэпертуар выканаўцаў і зараз шырока вядомыя не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі.

Час, вядома, уносіць свае крытэрыі ў ацэнкі твораў мастацтва, і тая ж опера «Вызваленне працы» цяпер можа выглядаць наіўнай, але тое, што гэта — п е р ш а я опера беларускага кампазітара, напісаная па слядах падзей рэвалюцыі, служыць вехай у нашым музычным жыцці. Чуркін часта бываў першым у сваіх шуканнях. Скажам, хто раней за ўсіх напісаў музыку на словы беларускіх паэтаў? Ён, Мікалай Чуркін, аўтар першых у савецкія гады нацыянальных рамансаў на тэксты Янкі Купалы, Якуба Коласа, К. Буйло, Я. Журбы... Першы сімфанічны твор, цалкам пабудаваны на беларускім меласе і фальклорных матывах, — яго, Мікалая Чуркіна!

Прыйдзіце на канцэрт, у якім выконваюцца творы Мікалая Мікалаевіча, і вы ўбачыце радасныя твары людзей у глядзельнай зале, пачуеце, як у антрактах напяваюць толькі што выкананае са сцэны. Яго музыка не пакідае слухачоў абыякавымі — яна будзіць у чалавеку ўсё самае лепшае, самае блізкае, усё светлае і чыстае. Бо Мікалай Мікалаевіч глыбока засвоіў і пераасэнсаваў у сваёй творчасці традыцыі музычнай класікі, яго музыка ясная па форме, эмацыянальная, ідэйна-насычаная, адпавядае ўсім патрабаванням высокага прафесіяналізму, цікавая гарманічнай і меладычнай мовай, прыёмамі поліфанічнага пісьма. Галоўная ж прыцягальная сіла таленту кампазітара ў тым, што яго музыка заўсёды даступная, простая, жыццесцвярджальная. За прастатой — велізарнае майстэрства і тонкі музычны густ.

І яшчэ адна рыса, характэрная для творчасці Мікалая Мікалаевіча — глыбокая народнасць яго музыкі. За доўгія гады свайго гарачага сяброўства з народнай песняй кампазітар настолькі глыбока ўвабраў у сябе яе інтанацыі, характар, склад, што ўсё, што выйшла з-пад яго пяра, заўсёды з'яўляецца высакародным, арганічным сплавам народнага з яго ўласным.

Усё сваё доўгае жыццё Мікалай Мікалаевіч шчодра аддаваў людзям сваю любоў, свой талент, прыгажосць сваёй душы. А такія падарункі не забываюцца. Яны яшчэ пры жыцці кампазітара прынеслі яму любоў і ўдзячнасць народа — вышэйшую ўзнагароду, аб якой марыць сапраўдны мастак.

Дзмітрый ЖУРАЎЛЁЎ.

ШКОЛЬНАЯ МУЗЫЧНАЯ ВЯСНА

Гэтаму вясёламу іскрыстаму святу юных талентаў папярэднічалі агляды школьнай мастацкай самадзейнасці беларускай сталіцы. За права ўдзельнічаць у канцэртах «Музычнай вясны» спаборнічалі хоры і вакальныя ансамблі, чытальнікі і салісты, танцоры і інструменталісты. Багатая на таленты школьная самадзейнасць Мінска. Журы нялёгка было вызначыць лепшых, і ўсё ж пераможцы былі названы.

15 мая ў Зялёным тэатры парку імя Горкага канцэртам самадзейных калектываў школ Кастрычніцкага раёна пачалася традыцыйная «Музычная вясна». Яе арганізатары — гарадскі аддзел народнай асветы, гарком камсамола і цэнтральны дзіцячы парк імя Горкага.

У 1-й сярэдняй школе вось ужо некалькі гадоў працуе харавая студыя, якой кіруе настаўнік Я. Марцынюк. Школа мае тры цікавыя калектывы — хоры трэццякласнікаў, хлопчыкаў і вучняў старэйшых класаў. Гонар сваёй школы на справаздачным канцэрце раёна адстойваў хор вучняў трэціх класаў, выступленне якога было цёпла прынята гледачамі. З вясёлымі танцамі выступілі 15-я, 29-я і 77-я школы Кастрычніцкага раёна. Юныя танцоры 15-й школы паказалі харэаграфічныя карцінкі «Весела, нам весела» і «Піянер-герой».

Савецкі раён у Мінску заслужана называюць песенным. У яго школах ёсць добрыя харавыя калектывы, якія з году ў год павышаюць сваё майстэрства, узбагачаюць рэпертуар творамі беларускіх кампазітараў і народнымі песнямі. У хоры 49-й школы (кіраўнік Н. Хаўхлянцаў) спявае дзвесце вучняў. Надзвычай эфектна выглядала ў канцэрце харавая група акцябрат. З натхненнем выканалі дзеці песню Салаўёва-Сядога «Ленін ля кастра» і «Вяночак беларускіх народных песень» у апрацоўцы кіраўніка хору. Добра прагучалі піянерскі хор 63-й школы і зводны хор раёна ў складзе 300 юных аматараў песні. На справаздачным канцэрце Ленінскага раёна поспехам карысталася выступленне хору хлопчыкаў 50-й сярэдняй школы.

З інструментальных калектываў запомніліся выступленні баянна-акардэоннага аркестра 43-й сярэдняй школы (кіраўнік У. Лебедзеў) і ансамбля народных інструментаў 102-й школы (кіраўнік А. Захаранка). Цікавы быў справаздачны канцэрт цэнтральнай музычнай школы.

Закончыцца школьная «Музычная вясна» заключным канцэртам, які адбудзецца 27 мая.

Я. КАЛЯДА.

Водгукі, адказы

КЛУБ БУДЗЕ ПРАЦАВАЦЬ ЛЕПШ

У артыкуле «...І ніхто іншы» П. Міська («Літаратура і мастацтва» ад 11 красавіка) ішла гаворка аб дрэнней рабоце Сінягорскага сельскага клуба Сенненскага раёна. Як паведаміў рэдакцыі намеснік старшыні выканкома раённага Савета дэпутатаў працоўных І. Сахончык, артыкул абмяркоўваўся на выязной сесіі Студзёнкаўскага сельсавета ў калгасе імя Будзённага. Крытыка прызнана правільнай.

На сесію былі запрошаны старшыня калгаса, сакратары партыйнай і камсамольскай арганізацый, дырэктар і настаўнікі Сінягорскай школы. Заслуханы справаздачы загадчыцы сельскага клуба Л. Шайдукіс, старшыні савета клуба П. Жарнасека. Аб тым, як выкарыстоўваецца культурны фонд арцелі, расказаў старшыня калгаса Л. Храмцоў.

Прыняты меры для паляпшэння работы асяродка культуры, распрацаваны канкрэтны план мерапрыемстваў, якія будуць праведзены з удзелам настаўнікаў мясцовай школы. Для клуба будуць куплены музычныя інструменты, патрэбнае абсталяванне.

Літаратура і мастацтва 2
Пятніца, 23 мая 1969 года

ПАПАЎНЕННЕ ТВОРЧЫХ САЮЗАЎ

Балеева Н. Бялоў М. Кішык Ю. Конаш З. Лебедзеў А. Маскалевіч Л. Станілевіч В. Чарняўская Т. Жураўлёў Д.

Прыняты ў Саюз архітэктараў

Балеева Ніна Аляксееўна — архітэктар. Нарадзілася ў 1940 годзе, закончыла архітэктурнае аддзяленне Беларускага політэхнічнага інстытута. Удзельнічала ў праектаванні мінскіх мікрараёнаў «Пуліхава», «Курасоўшчына», аўтар праекта дэталёвай планіроўкі жылога раёна «Паўднёвы» ў Брэсце. Зараз працуе кіраўніком групы ў «Мінскпраекце».

Бялоў Мікалай Васільевіч — мастак. Нарадзіўся ў 1919 годзе. Закончыў Ленінградскае вышэйшае мастацка - прамысловае вучылішча імя Мухінай, потым аспірантуру пры Ленінградскім інжынерна-будаўнічым інстытуце. Абараніў кандыдацкую дысертацыю «Мэбля ў інтэр'еры канца XVIII — пачатку XIX стагоддзяў у творчасці рускіх дойлідаў А. Н. Воранічына, К. І. Росі, В. П. Стасава». Аўтар шэрагу навуковых работ, надрукаваных у розных часопісах і зборніках. Цяпер — дацэнт кафедры архітэктуры і малюнка Брэсцкага інжынерна-будаўнічага інстытута.

Кішык Юры Мікадзімавіч — архітэктар. Нарадзіўся ў 1942 годзе. Закончыў архітэктурнае аддзяленне Беларускага політэхнічнага інстытута. Працаваў галоўным архітэктарам Ліды, выканаў шэраг праектных работ для горада — клубны корпус ЦЭЦ, інтэр'еры кінатэатра «Юбілейны», піўнога бара. Аўтар некалькіх мемарыялаў — «Курган бессмяротнасці», «Магіла Невядомага салдата», помнік героям грамадзянскай вайны. Сёння — выкладчык кафедры тэорыі і гісторыі архітэктуры Беларускага політэхнічнага інстытута.

Конаш Зінаіда Іванаўна — архітэктар. Нарадзілася ў 1940 годзе. Закончыла архітэктурнае аддзяленне Беларускага політэхнічнага інстытута. Аўтар праекта стадыёна на 10 тысяч месц у Наваполацку, мікрараёнаў у Полацку, Чырчыку (Узбекістан), прымала ўдзел у распрацоўцы праектаў стадыёна на 10 тысяч месц, педагагічнага інстытута і іншых збудаванняў у Віцебску. Цяпер — кіраўнік групы архітэктараў Віцебскіх абласных праектных майстэрань.

Лебедзеў Анатоль Міхайлавіч — архітэктар. Нарадзіўся ў 1933 годзе. Закончыў архітэктурнае аддзяленне Беларускага політэхнічнага інстытута. Аўтар раду праектаў забудоў жылых кварталаў і раёнаў у гарадах і рабочых пасёлках у Кемераўскай вобласці, Краснаярскім краі. Аўтар генеральнага плана горада Рэчыцы. Працуе кіраўніком групы Гомельскіх абласных праектных майстэрань.

Маскалевіч Леанід Віктаравіч — архітэктар. Нарадзіўся ў 1936 годзе. Закончыў архітэктурнае аддзяленне Беларускага політэхнічнага інстытута. Па яго праектах пабудаваны ў Брэсце Дом палітасветы, дзіцячае кафе, дзесяціпавярховы дом, летняя эстрада ў парку і іншыя збудаванні, у калгасе «Савецкая Беларусь» — Дом культуры, у Мінску — дзевяціпавярховы дом і інш. Цяпер — галоўны архітэктар праектаў «Мінскпраекта».

Станілевіч Валерыя Іванаўна — архітэктар. Нарадзілася ў 1938 годзе. Закончыла архітэктурнае аддзяленне Беларускага політэхнічнага інстытута. Выканала рад праектаў планіровак мікрараёнаў «Курасоўшчына», «Б. Сцыклёва» ў Мінску і інш. Цяпер — кіраўнік групы ў «Мінскпраекце».

Чарняўская Тамара Ігнацьеўна — архітэктар. Нарадзілася ў 1934 годзе. Закончыла архітэктурнае аддзяленне і аспірантуру Беларускага політэхнічнага інстытута. Абараніла кандыдацкую дысертацыю «Архітэктура горада Магілёва». Напісала рад навуковых работ — «Аб дзейнасці беларускіх майстроў у Маскве ў XVIII стагоддзі» і інш. Працуе старшым выкладчыкам у Беларускім політэхнічным інстытуце.

Прыняты ў Саюз кампазітараў

Жураўлёў Дзмітрый Мікалаевіч — музыказнаўца. Нарадзіўся ў 1915 годзе. З 1931 года працаваў на Беларускім радыё ў якасці артыста сімфанічнага аркестра, гукаафармліцеля, рэдактара, артыста ансамбля салістаў, старшага рэдактара — загадчыка аддзела музычна-адукацыйных перадач. Цяпер займае пасаду галоўнага рэдактара музычнага вяшчання Беларускага радыё. Пяру Жураўлёва належыць сем брашур, манаграфій і кніжак *аб беларускай музыцы*. Сярод іх даведнік «Кампазітары Савецкай Беларусі» манаграфіі аб М. Чуркіне, Р. Пукставе, В. Яфімаве, І. Любане, Г. Цітовічу.

З пошты ЛіМа

ПАЎЛІНКА Ў ПАДМАСКОЎІ

Ёсць такі горад Новамаскоўск — гэта некалькі гадзін на чыгунцы ад сталіцы. І ёсць у гэтым горадзе тэатр. Яго гледачы — шахцёры Масбаса, рабочыя хімічнага камбіната, жыхары горада. Сёлетні сезон калектыў Новамаскоўскага драматычнага тэатра заканчвае пастаноўкай камедыі Янкі Купалы «Паўлінка» (у перакладзе на рускую мову Л. Ракоўскага).

Спектакль стаў падзеяй у культурным жыцці горада і ў творчасці маладога і цікавага артыстычнага калектыву.

Мабыць, шмат дае спектаклю тое, што яго паставіў і афарміў Усевалад Кухта, які некалі працаваў у Акадэмічным тэатры імя Я. Купалы і на Беларускім тэлебачанні. Яго рэжысура адзначана добрым веданнем п'есы і яе сцэнічнай гісторыі на радзіме народнага паэта. Да таго ж гэта — не копія спектакля, пастаўленага некалі Л. Літвінавым, а спроба самастойна прачытаць вядомы твор так, каб ён зацікавіў рускага гледача і перадаў непаўторны каларыт арыгінала. Пастаноўшчык зрабіў, на маю думку, правільна, пачаўшы «Паўлінку» своеасаблівым уступам.

...Адкрываецца заслона. На нас, у залу, глядзіць з партрэта ўважлівым, глыбокім позіркам Янка Купала. Здаецца, такі знаёмы, такі душэўны. Гучыць мелодыя беларускай песні — твор Н. Сакалоўскага. На авансцэну выходзіць малады, русявы чалавек у сучасным касцюме і беларускай сарочцы. Ён звяртаецца да гледачоў са «Словам пра Янку Купалу». Усхвалявана, горача гучыць гэтае «Слова», якое пачынаецца вершам вялікага паэта «А хто там ідзе?..» Зала замірае і вельмі ўважліва слухае лаканічны, вобразны маналог.

Такім чынам, у зале адразу ўзнікае прыўзнятая, святочная атмасфера і спектакль пачынаецца пры даволі добра наладжаным кантакце з гледачамі. На працягу вечара гэты кантакт усё больш умацоўваецца. Сакавіты гумар, часам карнавальны характар відовішча, народнасць, ярка акрэсленая ідэйная накіраванасць спектакля — усё гэта блізкае рускаму гледачу. Рэакцыя залы настолькі дакладная, хваляванне акцёраў і гледачоў настолькі супадае з эмацыянальным ладам п'есы, што неяк асабліва пачынаеш адчуваць на гэтым спектаклі відавочнае духоўнае адзінства рускіх і беларусаў, адзінства іх культур. І спектакль невялікага, сціплага Новамаскоўскага тэатра служыць вялікай справе ўмацавання братэрства савецкіх народаў.

Удачай спектакля з'яўляецца тое, што характар Паўлінкі вырашаны ў вострым драматычным канфлікце, што рэжысёр і актрыса І. Акопава дабіваюцца таго, каб гераіня спектакля была самай дзейснай, ініцыятыўнай і тэмпераментнай фігурай спектакля.

Хоць вялікім поспехам у гледачоў карыстаюцца вобразы камедыйныя, сатырычныя, якія ў спектаклі новамаскоўцаў атрымаліся даволі яркімі, пераканаўчымі і праўдзівымі (асабліва Агата ў выкананні артысткі Е. Нікіцінай), Паўлінка да самага канца застаецца ў цэнтры падзей спектакля і ўвагі гледачоў.

Іграе «Паўлінку» ў асноўным моладзь тэатра. Малады і Е. Нехаёў (Сцяпан Крыніцкі), і С. Забоцін (Пранцысь Пустарэвіч), і К. Каралькоў (Адольф Быкоўскі). Але іх уменне пераўвасабляцца і будаваць вострыя цікавыя характары — бясспрэчнае. Я не перабольшу, сказаўшы, што смех у зале часам нагадвае тую святочную атмасферу «Паўлінкі», што заўсёды пануе ў Мінску, у купалаўскім тэатры.

З захапленнем сустракаюць гледачы беларускія песні і танцы, якімі шчодра насычаны спектакль і якія задаюць усяму дзеянню то імклівa дынамічны, то лірычна задушэўны характар. Ствараецца жыццярадасная танальнасць відовішча, уласцівая купалаўскай камедыі.

У. БАГАЛЮБСКІ.

У МАЙСТЭРНЯХ МАСТАКОЎ

ШТРЫХІ ПРЫНЯМОННЯ

Пачаткам сваёй творчай біяграфіі гродзенскі жывапісец Валянцін Мікалаевіч Савіцкі лічыць 1957 год, калі яго першае палатно «Фрунзе ў штабе Заходняга фронту» было паказана на рэспубліканскай, а потым на ўсесаюзнай выстаўцы ў Маскве. «Да гэтага, — гаворыць мастак, — вяліся пошукі, трэба было знайсці сябе...»

Чалавек — вось асноўнае ў творах мастака. Але і прынёманскі пейзаж таксама не выпадае з поля зроку Валянціна Савіцкага. Ён — у жанравых карцінах, у эцюдах, замалёўках. Ён на шматлікіх палотнах: «Разліў Нёмана», «На Нёмане», «Каложская царква», «Майская зеляніна» і інш.

Валянцін Савіцкі часта звяртаецца да тэмы Вялікай Айчыннай вайны. І ў гэтых работах ён прымушае нас разам са сваімі героямі думаць, перажываць радасці і засмучэнні тых цяжкіх навальнічных гадоў.

Карціна «Дарогамі вайны» паказвае горыч адступленняў, якую давялося перажыць нашаму народу. Стомленыя цяжкімі дарогамі жанчыны, старыя і дзеці ідуць у глыб краіны. Высокі гарызонт у карціне, суровыя яе фарбы яшчэ больш узмацняюць жалобнае гучанне. Калі глядзіш на жанчыну з дзіцем на пярэднім плане, сэрца сціскаецца, душа напаўняецца нянавісцю да тых, хто стаў віноўнікам гэтай трагедыі.

А вось карціна «У гады вайны». Сюжэт яе просты. Воінскі эшалон адпраўляецца на фронт, яго суправаджаюць вартавы салдат і жанчына-праваднiца.

Кампазіцыя — лаканічная. Эшалон урываецца пад арку дарожнага моста, па якім ідзе ваенная тэхніка, ствараючы такім чынам перакрыжаваны рух. На пярэднім плане — дзве фігуры. Гэта — глыбока псіхалагічныя вобразы, якія нібы ўзмацняюць адзін аднаго. Тут і трагедыя, якая прымусіла жанчыну пакінуць родныя мясціны, а можа нават і дзяцей, і той грамадзянскі абавязак, які ўласцівы савецкаму чалавеку, і беззапаветная вера ў перамогу. Дужая, на ўсё палатно, суровая і моцная фігура ўвасабляе цвёрдасць і непахіснасць савецкага воіна.

Абаронцам радзімы, якім першым давялося прыняць агонь на сябе, прысвечана палатно «Салдаты крэпасці».

Рысы старажытнага і ў той жа час маладога прынёманскага краю можна ўбачыць на многіх пейзажных палотнах і эцюдах Валянціна Савіцкага.

Каму хоць раз давялося пабываць на Гродзеншчыне, той, напэўна, запомніў прыгажосць «бацькі Нёмана». Гэтую непаўторную прыгажосць спрабавалі перадаць у сваіх работах многія мастакі. Але не кожнаму ўдаецца так тонка, як Валянціну Савіцкаму, прыкмеціць норавы і зменлівы характар ракі. На некаторых работах яна ў яго ласкавая і ветлівая, на другіх — трывожная, пранізаная холадам.

Невялікая работа «Нёман» падкупляе каларыстычнай свежасцю жывапісу, тонкай перадачай стану прыроды. Разарваныя і раскіданыя па небе хмары, адкрытая, прарэзаная ракой углыб прастора, якая дае магчымасць свабодна прагульвацца ветру, пакатыя і крутыя берагі і халодная рабізна вады гавораць, што Нёман сёння суровы і мала ветлівы. Сама жывапісная манера дапамагае мастаку дабіцца пастаўленай мэты. Смелыя, шырокія мазкі, якімі напісана неба, у спалучэнні з дробнымі ўдарамі пэндзля там, дзе вада, узмацняюць агульнае паэтычнае гучанне карціны.

Па крупінцы ў працэсе стараннай і карпатлівай работы з натуры збірае жывапісец каштоўныя зерні, якія даюць устойлівыя ўсходы. І што б мастак ні спрабаваў перадаць у той ці іншай карціне, — заўсёды адчуваецца не звычайнае капіраванне жыцця, а мэтанакіраваны пошук пэўнага настрою. Ужо ў «Занёманскіх буднях» Валянцін Савіцкі імкнецца паказаць не проста панарамны размах будаўніцтва — ён і так адчуваецца ў карціне, — а момант пачатку рабочага дня, ранішні пульс працоўнага жыцця.

Зімовы пейзаж. Першыя промні сонца крануліся дамоў. А ў гэты час амаль з цэнтра карціны проста на гледача рухаецца паток людзей, яны ідуць на работу... Высокі гарызонт узмацняе рух патоку, дае магчымасць лепш паказаць і раскрыць кожнага героя, вылучыць яго з агульнай масы. У гэтых адносінах немалую ролю адыгрывае агульны мажорны лад карціны. Некаторая дэкарацыйнасць у спалучэнні з жывапіснай манерай выканання ўзмацняе вобразнае гучанне непасрэднага паказу працоўнага дня.

Пасляваенныя гады знайшлі адлюстраванне ў карціне «Выбіраюць бульбу», якая знаходзіцца ў беларускім мастацкім музеі. Цяжкі час. Не хапае тэхнікі, мужчынскай сілы, на жаночыя плечы кладзецца ўвесь цяжар працы. У гэтай рабоце мастак вырашае складаныя пытанні адзінства кампазіцыі і колеру, агульнага каларыту і ідэйнага зместу.

Значную частку работ мастака складаюць партрэты. Вялікая цікавасць да людзей, да іх характараў і лёсу дапамаглі Валянціну Савіцкаму стварыць цікавыя партрэтныя вобразы заслужанага будаўніка БССР Ярашэвіча, брыгадзіра будаўнікоў Селіванава, былога сакратара райкома партыі Дагура.

Нядаўна мастак скончыў работу над некалькімі жанравымі карцінамі. Адна з іх — «Хвіліна адпачынку» будаўнікоў.

Другая карціна — «Падрыўнікі» — прысвечана 25-годдзю вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў...

Я пацікавіўся, якія планы ў мастака, чым ён мяркуе сустрэць стагоддзе з дня нараджэння Леніна.

— Планаў шмат, — гаворыць Валянцін Мікалаевіч. — Вельмі хочацца скончыць серыю пейзажаў — «Марэна Нёмана», «З мінулага Прынямоння», «Сакавік». Але асабліва захапляе мяне работа над карцінамі, у якіх будуць адлюстраваны помнікі рэвалюцыйнай і баявой славы Гродзеншчыны.

І. ШЭШКА.

Гродна.

Паэтычная ПАВЕРКА

Алег ЛОЙКА

■ ■ ■

Аголены пад ветрам зімні сад
Праглядваю з канца ў канец
наскрозь
І бачу, як ніколі, як ён зрос, —
Зусім не той, што дваццаць год
назад!

Зусім не той і ты, але ў вачах
Той сад, што навісаў тут на платы,
Цвіце — такі ж вясёлы, малады,
А квецень ты выносіш на плячах.

Не прыкмячаў аднак я, як ён зрос,
Аголены пад ветрам зімні сад,
Праглядваю твой ціхі сум
наскрозь,
Зусім не хочучы аглядвацца назад.

Лісточак зелянюткі, не марудзь!..
Цяпер я зразумеў, чаму так рад
Лістоце, праз якую не зірнуць,
З якой здаецца вечна тым жа
сад!..

■ ■ ■

Не расступайся, лесе,
Не расступайцеся, горы,
Ехаць мне, не даехаць
Да такога гора,

Дзе над сынавым трупам
Маці плача-галосіць:
Не жаніць прыйшлося,
А хаваць прыйшлося...

Расступаецца лес,
Расступаюцца горы:
Дзяліў ты з людзямі радасць,
Падзяляй і гора.

Глуха на лагчыну,
Стогнучы, пала яліна,
Абдымае маці
У раз астатні
Сына.

Расступіўся лес,
Расступіліся горы,
Пад соснамі — абеліск —
Вечнае маці гора.

■ ■ ■

Нам факты падавай,
І толькі факты —
Ўспаміны, стэнаграмы,
Пакты, акты, —

Не лірыкі
Ружовенькі настрой,
А голых цыфраў
Шэра-белы строй,

І самых вострых,
Каб калолі пікай
І радасці
І горычы вялікай!..

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

З НОВАЙ КНІГІ «КАЛІНАВЫЯ ЗОРЫ»

■ ■ ■

Калі пачынаецца золак,
Струменіцца раніцы ўзлёт, —
З апаўшых учора вясёлак
Разгортвае крылы ўсход.

Нібыта зямля на світанні
Уткала ў праменні зары
І зелень, і роснае ззянне,
І бронзу сасновай кары.

■ ■ ■

Калі іду я ноччу родным краем —
Не заблуджуся між густых лясоў.
Дарогу тут заўсёды адшукаю
Па звону сосен, шуму каласоў.

ЛЯШЧЫНЫ

Год трыццаць пяць, а можа
болей,
Тут, ля абветранай сасны,
Яны лісты раняюць долу,
Каб зноў падняць у дні вясны.

Глядзі, ўзнялося колькі ў парку
Зялёнакудрых іх — сясцёр!
Сагнеш — яны ўстаюць упарта,
Свой развінаючы шацёр.

Яны — з трывалае пароды,
Хоць ім нялёгкі выпаў век...
А ці заўважыла прырода,
Як пасталеў ты, чалавек!

■ ■ ■

Я прыйшоў ад вясковай цішы,
Дзе вясну адгукалі дзяўчаты.
У гарачай юнацкай душы
Многа песень было непачатых.

Прад вачыма стаялі ў журбе
Строй бярозак, кусты на палянцы.
Ды раптоўна сустрэў я цябе
У віхуры студэнцкага танца.

Там, далёка, дзе вёска мая,
Адзвінела вясна ручаямі,
І з курлыканнем ціхім плыла
Жураўлінай дарогай над намі.

Я спаткаўся з табой незнарок.
Ад пялёсткаў бялела дарога.
Хто ж прымусіў
Зрабіць гэты крок
Ад свайго да твайго парога!

Кастусь ШАВЕЛЬ

ЛЯСНІК

Над шырокай плаўнаю ракою
Дрэмле бор спакойна на зары.
А ляснік не ведае спакою,
Многа спраў заўсёды у бары.
Усё, што ёсць у дзіўным царстве
гэтым,
Да драбніц ён ведае адзін.
Бо, лічы ж, пад трыццаць зім
і летаў
Ён па родным лесе адхадзіў.
Хтосьці ссек бярозку маладую,
І цяпер шкада яе да слёз.
Даў ляснік зарок, што адгадуе
На палянцы цэлы гай бяроз.
Каб яны шумелі, гаманілі,
Узнімалі зелень пышна ўвысь.
...Вось яго ялінкі абступілі,
Што садзіў маленькімі калісь.
Усё тады змясцілася у кошык.
А цяпер сцяною ля ракі
Зашумеў барок такі харошы
Ростам у чатыры леснікі.

Міхась ВЫСОЦКІ

■ ■ ■

Кропля да кроплі —
Бушуе мора.
Камень да каменя —
Скалы, горы.
Сасна да сасны —
Бор шуміць.
Голас да голаса—
Песня звініць.
Лад да ладу —
Гармонік пяе.
Плячо да пляча —
Ніхто не скране!

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»

Беларускі гумар. Зборнік. Другое выданне. На рускай мове. Мастакі В. і М. Басалыгі. 1969 г. Тыраж 150.000 экз. 288 стар. Цана 61 кап.

Пятрусь Броўка. Між чырвоных рабін. Вершы. Мастак П. Драчоў. 1969 г. Тыраж 6.700 экз. 208 стар. Цана 73 кап.

Валянціна Гапава. Эліза Ажэшка. Жыццё і творчасць. Мастак А. Яўменаў. 1969 г. Тыраж 2.000 экз. 232 стар. Цана 50 кап.

Пятро Глебка. Збор твораў у трох тамах. Том 1. Вершы. 1969 г. Тыраж 7.600 экз. 352 стар. Цана 1 руб. 38 кап.

Аляксей Карпюк. Данута. Аповесць. («Бібліятэка беларускай прозы»). 1969 г. Тыраж 14.000 экз. 320 стар. Цана 67 кап.

Аляксей Кейзараў. Першы разведузвод. Аповесць. На рускай мове. Мастак В. Тарасаў. 1969 г. Тыраж 115.000 экз. 96 стар. Цана 11 кап.

Аляксандр Конанаў. У Смольным. Апавяданні пра У. І. Леніна. Пераклад С. Міхальчука. Малюнкі В. Скурыдзіна. Вокладка В. Бароўкі. 1969 г. Тыраж 40.000 экз. 16 стар. Цана 5 кап.

Янка Купала. Паўлінка. Камедыя ў двух актах. («Бібліятэка беларускай драматургіі»). Мастак А. Дэмарын. 1969 г. Тыраж 9.000 экз. 88 стар. Цана 17 кап.

Адам Міцкевіч. Лірыка. Укладальнік А. Мальдзіс. Мастак В. Шаранговіч. 1969 г. Тыраж 6.000 экз. 184 стар. Цана 76 кап.

Міхась Пянкрат. Любоў у квадраце. Аповесць, апавяданні. Мастак С. Волкаў. 1969 г. Тыраж 10.000 экз. 336 стар. Цана 45 кап.

Мікола Ракітны. Вясковыя навелы. Мастак В. Шаранговіч. 1969 г. Тыраж 6.600 экз. 352 стар. Цана 77 кап.

Рэпертуар цымбаліста. Мастацкай самадзейнасці. Пераклад для цымбал М. Шмелькіна. Мастак С. Кавалёў. 1968 г. Тыраж 1.300 экз. 24 стар. Цана 19 кап.

Эстрадныя ансамблі. Складальнік Б. Фёдараў. На рускай мове. 1968 г. Тыраж 1.600 экз. 48 стар. Цана 41 кап.

ВЫРАЗНАСЦЬ ПАЗІЦЫІ— АКТЫЎНАСЦЬ ФОРМЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

І тут, вядома, справа не ў тым, што пісьменнік «выбраў» **таго** або **не таго** героя. Героем можа быць любы жыццёвы тып. Якая б яна ні была, рэгламентацыя не прынясе, мякка кажучы, ніякай карысці літаратуры. Вось чаму нельга пагадзіцца з С. Андраюком, калі ён, зыходзячы з правільнага ўвогуле палажэння («наконт таго, якіх герояў ёй выбіраць, літаратура больш прыслухоўваецца да жыцця, чым да запатрабаванняў крытыкаў»), сам жа пачынае рэгламентаваць. Так, аспрэчваючы тэзіс В. Бурана аб неабходнасці «герояў горкаўскага тыпу», Андраюк супрацьпастаўляе гэтым героям, праўда, не «маленькага», а «масавага» чалавека, напрыклад, тую ж Усціння з апавядання І. Чыгрынава. Галоўнае, паўтараем, не ў выбары героя, а ў аўтарскай пазіцыі, у выразнасці і акрэсленасці грамадскай, сацыяльнай, гуманістычнай канцэпцыі пісьменніка.

У лепшых апавяданнях Я. Брыля, Я. Скрыгана, А. Кулакоўскага, І. Навуменкі, І. Чыгрынава, І. Пташнікава, В. Адамчыка, У. Дамашэвіча, Б. Сачанкі, М. Стральцова і некаторых іншых празаікаў сапраўдны псіхалагізм дапамагае выявіць значны ідэйна-грамадскі змест, самую сутнасць чалавечых характараў. На жаль, гэтага нельга сказаць пра многія апавяданні, у якіх наглядаецца толькі знешняя імітацыя псіхалагізму, падробка пад яго.

Пагартаем зборнік апавяданняў А. Савіцкага «Белы гарлачык»... Вось «Сезоннікі». Для гэтага апавядання, якое, дарэчы, нагадвае няўдалую аповесць, характэрны розныя неабавязковыя, нейтральныя «ўпрыгожванні»: апісанні, пейзажы, дэталі. Часам у пагоні за арыгінальнымі «прыгожасцямі» пісьменнік траціць пачуццё мастацкага густу, адчуванне мастацкага слова. Тады і з'яўляюцца дэталі накшталт: «Веліны словы... нібыта сарвалі якую накрыўку з маіх вачэй»; «сорам... прыціснуў усе мае пачуцці»; «яна... апякала нас іранічнай, спачувальнай усмешкай»; «чырвань... паўзла па шыі». Чытачу становіцца прыкра ад часта, да месца і не да месца ўжытага слова «непамысна»: «адчуванне непамыснасці», «рабілася непамысна», «было непамысна», «узнікла непамыснасць», «абуджалі непамыснасць» і г. д., і г. д.

Невыразнасць, аморфнасць формы характэрны не толькі для А. Савіцкага. Таму, відаць, невыпадкова, што і В. Буран, і В. Жураўлёў, і С. Андраюк з трывогай адзначалі, што занядбанне законаў жанру, той класічнай формы апавядання, якая мае шматвяковую традыцыю, дрэнна адбіваецца на ідэйна-мастацкім узроўні сучаснага беларускага апавядання. Расцягненасць, апісальнасць, уяўная псіхалагізацыя, як правіла, звязаны з неакрэсленасцю, невыразнасцю, з «бясформеннасцю» пісьменніцкай задумы.

Бялінскі лічыў неад'емнай рысай сапраўднага апавядання выключную канцэнтрацыю жыццёвага матэрыялу, незвычайную лаканічнасць формы. Толькі ў рамане і аповесці, гаварыў Бялінскі, могуць быць «адступленні, разважанні, дыдактыка, нецярпімыя ў іншых родах паэзіі» і асабліва ў апавяданні.

Класічнае апавяданне звычайна будавалася на аснове такога жыццёвага эпізода, які быў у значнай ступені вырашальным для героя, паваротным у яго жыцці. Джэк Лондан гаварыў: «Трэба абмежаваць апавяданне гранічна цеснымі храналагічнымі рамкамі — днём, калі можна, гадзінай, а калі, як гэта часам бывае... прыходзіцца ахопліваць вялікі перыяд часу — месяцы, то проста намякніце, бегла, між іншым, паведаміце аб мінулым часе і вядзіце апавяданне толькі аб вырашальных момантах... Развіццё не ўласціва апавяданню, гэта асаблівасць рамана».

Вось чаму, думаецца, не варта было В. Каваленку іранізаваць са строгасці эпічнай формы апавядання. Ён ставіць пытанне: «Ці так ужо і цяжка дараваць пісьменніку, калі ў яго апавяданні будзе не «адна важная падзея», а дзве, калі апавяданне відавочна будзе набліжацца да аповесці? Ну і што ж? Абы быў цікавы змест, абы ён па-сапраўднаму хваляваў чытача». Мы таксама за цікавы і значны ідэйны змест апавядання. Аднак жа вядома, што невыразнасць аўтарскай пазіцыі, расплывістасць ідэйна-мастацкага зместу ў значнай ступені вытворнае ад недасканаласці, аморфнасці формы. Тут дыялектычная ўзаемаабумоўленасць.

Патрабуе значных удакладненняў, як нам здаецца, і думка В. Жураўлёва аб тым, што ў апавяданні, як у аповесці і ў рамане, можна грунтоўна прасачыць станаўленне мастацкага характару. Вось што піша Жураўлёў: «Апавяданне, дзе характар героя раскрываецца ў адзін нейкі момант і пераважна ў адным псіхалагічным стане, гэта яшчэ не апошняя (як схільны думаць В. Буран) ступень магчымасцей навелістычнай формы. Існуе і тая ступень, на якой пісьменнік дае сціплую мастацкую карціну чалавечага лёсу, грунтоўна прасочвае станаўленне чалавека, асвятляе эвалюцыю яго ўнутранага жыцця». Для аргументацыі свайго тэзіса Жураўлёў прыводзіць прыклады з апавяданняў Чэхава, Коласа.

Аднак нават такія творы Чэхава, як «Чалавек у футарале», «Туга», «Іёныч», «Нявеста», не супярэчаць той думцы, што апавяданню не ўласціва **раманічнае развіццё**, што ў гэтым жанры нельга «грунтоўна прасачыць станаўленне чалавека». Усё самае галоўнае і ў развіцці сюжэта, і ў раскрыцці характару канцэнтруецца ў апавяданні калі не ў адным, дык у некалькіх эпізодах. Гэтыя галоўныя эпізоды дазваляюць пісьменніку коратка (праз дэталі, штрыхі) указаць на паваротныя моманты біяграфіі героя, на асноўныя вехі ў станаўленні яго характару. Не эвалюцыю, не развіццё характару паказвае апавядальнік, а стан чалавека ў тым або іншым пункце яго развіцця. «Мастацкая абмалёўка характару ў тым і заключаецца, што, калі ён дадзены вам паэтам у пэўны момант свайго жыцця, вы ўжо самі зможаце расказаць усё яго жыццё **і да і пасля** гэтага моманту» (Бялінскі).

Але тут варта падкрэсліць і другое — апавяданне не адгароджана кітайскай сцяной ад іншых празаічных жанраў. Многія даследчыкі лічаць, што сваё паходжанне раман вядзе ад навелы, а не ад аповесці. Бо старажытная аповесць склалася як апавядальна-падзейны твор, а ў цэнтры апавядання, нават сярэдневяковага, быў чалавек, характар. Цікава супаставіць сённяшняе апавяданне і раман.

Многія сучасныя аповесці і раманы будуюцца па сутнасці на аснове апавядальнай архітэктонікі. Раманны час сціскаецца да нязначных памераў. Цэлыя гады і дзесяцігоддзі ўкладваюцца ў месяцы, дні, нават гадзіны жыцця героя, які па асацыяцыях, праз псіхалагічныя наплывы нанава перажывае мінулае, яго асноўныя моманты, суадносіць іх з сучаснасцю. Усе сюжэтныя лініі цэнтра імкнуцца да галоўнага героя, да перакрыжавання ў невялікай раманнай прасторы, у скандэнсаваным раманным часе. Блізкія да такой структуры раманы «Кроў людская — не вадзіца» М. Стэльмаха, «Птушкі і гнёзды» Я. Брыля, «Суровае поле» А. Калініна, «Каўнаскі раман» А. Бяляўскаса, «Ліпень 41 года» Р. Бакланава, аповесць «Бывай, Гульсары!» Ч. Айтматава і г. д. Відаць, маюць пэўную рацыю тыя, якія хочуць бачыць у апавяданні раман у мініяцюры. Але ж для любой мініяцюры галоўнае — лаканічнасць, выразнасць, яркасць!

Жыццёвай шматграннасцю, якую нельга ўціснуць у пракрустава ложа звыклых літаратурных схем, вызначаецца, напрыклад, апавяданне В. Адамчыка «Хата».

У ім В. Адамчык застаўся верным законам жанру, якія патрабуюць значнага зместу пры сціслай, канцэнтраванай форме. Многія яркія эпізоды з свайго жыцця праходзяць у памяці Мішкі Галубца ў той дзень, як ён прыехаў у родную вёску прадаваць матчыну хату. Усё тут выклікае ўспаміны, радасныя і сумныя, смешныя і цяжкія. Усё тут звязана з памяццю пра маці, якая нядаўна памерла. І скупая рэпліка жанчыны, што праходзіла па вуліцы («Вот і звяліся Галубцы ў нашай вёсцы...») гаворыць аб многім. Усё тут натуральнае, чалавечае, зразумелае. В. Адамчык ашчадны ў фарбах, у дэталях.

Аднак і ў такога сур'ёзнага апавядальніка, як Адамчык, бывае сустракаюцца падрабязнасці, якія парушаюць уражанне цэласнасці. Ёсць такія падрабязнасці і ў апавяданні «Хата». Скажам, цяжка зразумець, чаму Мішка раптам успамінае, як бегаў пасля васьмага класа «ў мястэчковую лазню пад вокны глядзець на маладых настаўніц». Або яшчэ. Мішка заходзіць у хату да сястры: «Швагер шаптаўся з сястрою за перагародкаю. — Ой, пусці! — задыхалася яна, мусіць выцярэбліваючыся з яго рук. — Нехта прыйшоў... Пусці!» Калі выйшла з-за перагародкі, «на твары ў яе гарэла ружовасць».

Мы тут не ставім пытанне аб «законнасці» падобных сцэн у літаратуры. Проста ў дадзеным апавяданні са сваім лейтматывам, са сваёй настраёвасцю яны непатрэбныя, лішнія.

Многія сучасныя апавяданні будуюцца на аснове аднаго факта, часам выпадковага. Такія творы толькі ўмоўна можна назваць апавяданнямі, калі мець на ўвазе форму класічнага апавядання. Гэта проста кароткія замалёўкі, сцэнкі.

Цыклы такіх замалёвак апублікаваў М. Ракітны. Цікавыя характары акрэслены, напрыклад, у замалёўках «Міходзя», «Мітрафанаў пасёлак», «Кубанцы», «Паркаль». Аднак часта пісьменнік не ідзе далей знешняга апісання факта, з'явы, не раскрывае іх сутнасці, не высвятляе іх чалавечы сэнс. Так, напрыклад, замалёўка «Панажы» па-сутнасці толькі тлумачыць, чаму вёска называецца Пятроўка, замалёўка «З вышыні» — інфармацыя аб тым, што калгаснікі прывыкаюць лётаць на самалёце ў абласны цэнтр, і г. д.

М. Ракітны часта імкнецца паказаць характар у камічнай сітуацыі або праз камічнае, гумарыстычнае выявіць сур'ёзнае, чалавечае. Але не заўсёды яму гэта ўдаецца. У такіх, прыкладам, замалёўках, як «Сашкі», «Глінчакоў», няма гумару, ёсць толькі прэтэнзія на гумар. Часам пісьменніку наогул здраджвае мастацкі густ.

Прывядзем з невялікімі скарачэннямі замалёўку «Патап».

Адпачываюць у цяньку камбайнер, «рослы бялявы юнак» Федзька і «шчупленькі сівабароды пятровец» Патап, які збіраецца ісці на пенсію.

«— Эх, як падумаць,—ківае галавой. Патап, — кім я толькі не рабіў! Які фронт не падпіраў галавой і плячыма!... Кладаўшчык, агароднік, жывёлавод, пасечнік, брыгадзір-палявод...

— І пчоламі займаўся? — неяк здзіўлена-радасна смяецца Федзька. — А пажарнікам быў?

— Быў. І ім быў... Начальнік пажарнай аховы!

— А ў пастухах хадзіў?

— І гэта было... Два леты з баранамі, ад зімы да зімы...

— А штучнікам быў?!..

— А!.. — ужо смяецца з Федзькам і Патап. — А як жа, як жа... Былы жывёлавод! І карты ўсе ў руkі. Да гэтай спецыяльнасці я быў лоўка прыспасобіўся...

— А... а старшынёй быў?

— Не... старшынёй, дзякуй богу, не быў. Не выбралі... Што не быў, то не быў...»

Вось і ўсё. Дзеля чаго гэта напісана, цяжка сказаць.

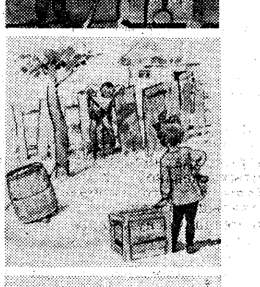
Там, дзе няма філасофскага асэнсавання фактаў рэчаіснасці, высвятлення іх узаемасувязей, раскрыцця іх грамадска-сацыяльных карэнняў, няма і ідэйнай значнасці, і мастацкай глыбіні.

Разглядаючы жанравыя разнавіднасці сучаснага апавядання, мы не хацелі аддаць перавагу таму або іншаму віду, не імкнуліся генералізаваць адну якую-небудзь тэндэнцыю развіцця. Здабыткі і страты можна заўважыць і ў «падзейных» апавяданнях са знешнім разгорнутым сюжэтам, з багатай гісторыяй і перадгісторыяй герояў, і ў апавяданнях, дзе сюжэт «схаваны» дзесьці ў настроі, у пераходах ад аднаго душэўнага стану да другога, і нават у замалёўках, у невялічкіх мініяцюрах.

«У мастацтве можна як хочаш, з адной толькі ўмовай — каб было добра. Форму дыктуе практычная мэта..., якую ўсякі сур'ёзны майстар павінен прадбачыць наперад» (Л. Ляонаў). Іменна значная ідэйна-мастацкая мэта вымагае ад пісьменніка, які працуе ў «малым жанры», каб апавяданне было апавяданнем, творам з ярка выяўленымі жанравамі асаблівасцямі, і перад усім такімі, як сканцэнтраванасць зместу, актыўная выразнасць формы.

НАВІНКІ КНІЖНАЙ ГРАФІКІ

Малюнкі мастака А. Волкава да кнігі «Каласавічок» Д. Слаўковіча, якая выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

ЛІТАРАТУРНЫЯ СЕРАДЫ

Пры Барысаўскім кінатэатры «Перамога» кожную сераду перад пачаткам вячэрніх сеансаў чытаюцца лекцыі, прысвечаныя знамянальным датам і падзеям у літаратурным і мастацкім жыцці.

Першая такая лекцыя была пра вялікага рускага пісьменніка М. Гогаля, з дня нараджэння якога споўнілася 160 гадоў. «Космас і паэзія» — тэма заняткаў другой літаратурнай серады. Наступныя пасяджэнні гэтага своеасаблівага літаратурнага клуба будуць прысвечаны такім культурным і літаратурным датам і падзеям, як 170-годдзе з дня нараджэння А. Пушкіна, 450-годдзе з дня нараджэння геніяльнага вучонага і мастака Леанарда да Вінчы, 100-годдзе з дня нараджэння Марціна Андэрсена Нэксе.

А. БЕНЯНСОН.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ

Адбыўся чарговы сход секцыі дзіцячай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР.

На сходзе разглядалася творчасць маладых дзіцячых паэтаў Маіны Бабарыка (дакладчык Т. Цулукідзе), Галіны Галіноўскай (дакладчык Ул. Юрэвіч) і Станіслава Кацубы (дакладчык С. Шушкевіч). Абмеркаванне творчасці маладых паэтаў вылілася ў жывую і цікавую размову аб спецыфіцы дзіцячай літаратуры наогул.

Маладыя аўтары расказалі аб сваіх творчых планах, прачыталі новыя творы. У абмеркаванні прынялі ўдзел Янка Брыль, Алесь Пальчэўскі, Алесь Якімовіч і Эдзі Агняцвет.

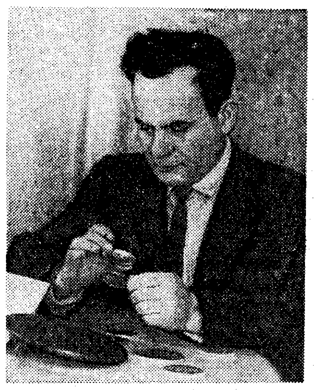
Афармленне, касцюмы зроблены лёгка, прыгожа, не абцяжараны этнаграфічнымі дэталямі. Асноўны ж характар нацыянальнага каларыту вытрыманы з веданнем узораў народнага побыту. І знешняе аблічча спектакля, і яго ўнутраная сутнасць аднолькава свежыя і сучасныя.

Вялікі зарад сапраўднай вясёласці, добрага настрою ўносяць з сабой гледачы з тэатра. Дружныя, у такт заключным акордам аркестра апладысменты — ад душы. На адным са спектакляў раптам, перакрываючы шум апладысментаў, па беларуску прагучала аднекуль з сярэдзіны залы: «Шчыра дзякую!». А потым шчаслівы, усхваляваны і горды за сваю Беларусь, яе мастацтва, бясконца задаволены поспехам спектакля, зямляк Янкі Купалы прайшоў за кулісы і пры ўсіх расцалаваў Паўлінку. І гэта, бадай, можна лічыць самай лепшай і правільнай рэцэнзіяй на спектакль Новамаскоўскага тэатра.

— Калі ён такі добры, такі разумны, што і сказаць не магу, — прызнаецца Паўлінка з Новамаскоўскага тэатра (артыстка І. Акопава) цётцы Агаце (артыстка Е. Нікіціна). І чуе у адказ:
— Усе яны добрыя, пакуль не ўбярэ каторы дзяўчыну ў свае рукі... (Акт першы, з'ява XI).

ЛУЎР НА ПАРТЫЗАНСКІМ ПРАСПЕКЦЕ

ШТО ВЫ скажаце на тое, каб пабываць сёння ў Траццякоўцы, у Луўры або ў Брытанскім музеі? Усміхнуліся? Не верыце?.. Ідзіце на сталічны Партызанскі праспект, 66, у дзесятую кватэру, і там вы ўбачыце і Траццякоўку, і Луўр, і Брытанскі музей, і яшчэ з добры дзесятак нашых і замежных музеяў.

Калі я ўпершыню пачуў пра гэта, таксама скептычна ўсміхнуўся. Але пайшоў. Пайшоў і забыўся на ўсё — такі незабыўны, цудоўны свет адкрыўся перада мной.

Проста дзіва, што ў невялічкай двухпакаёвай кватэры можа ўмясціцца гэтульки альбомаў з рэпрадукцыямі, мастацтвазнаўчых кніг, калекцый медаляў, манет, марак... 30 тысяч рэпрадукцый карцін мастакоў розных эпох і кірункаў, тысяча настольных медаляў...

Гаспадар кватэры Міхаіл Абрамавіч Тойберман усё выкладае і выкладае на стол новыя рэчы.

— Вось зірніце на гэтыя цудоўныя рэпрадукцыі фламандскага жывапісу, — гаворыць ён. — Паглядзіце, як яны выкананы, якія чыстыя і сакавітыя фарбы. Я бачыў многія карціны ў арыгінале — далі бог, гэтыя рэпрадукцыі перадаюць прыгажосць твораў...

Перабіраю лісты. Ван Дэйк, Рубенс, Паўль дэ Фос, Франс Снейдэрс... О, яны любілі жыццё. Якое буйства, якая шчодрасць фарбаў у іх карцінах.

Гасцінны гаспадар падсоўвае ўжо вялізны, у шыкоўным пераплёце альбом французскіх мастакоў. Няясны, нібы размыты малюнак. І за ўсім гэтым прыгажосць, ад якой раптам пачынае шчымець сэрца. Сіньяк, Бернер, Ван Гог, Мадзільяні, Гаген.. Цэлая эпоха ў сусветным мастацтве.

Яшчэ адзін альбом. Шэдэўры Дрэздэнскай галерэі. Вось яна, славутая рафаэлеўская «Сікстынская мадонна». Шмат гадоў назад мне пашчасціла бачыць арыгінал карціны. Экспазіцыя Дрэздэнскай галерэі экспанавался ў музеі выяўленчага мастацтва імя Пушкіна ў Маскве. Мы, студэнты, былі тады на практыцы ў Маскве і, памятаю, даведаўшыся пра выстаўку, ледзь не з ночы занялі чаргу за білетамі.

Там было шмат дзівосных карцін, але на ўсё жыццё мне запомнілася — «Сікстынская мадонна». Гэта ўсё, як добрая музыка, якая бярэ ў палон душу, ад якой на вачах выступаюць шчаслівыя слёзы.

Пра ўсё гэта я расказваю Міхаілу Абрамавічу і бачу, як загараюцца яго вочы. Ён гаворыць, што дорага б даў, каб быць тады на маім месцы.

Адкуль гэты імпэт, заўзятасць, хто яны, гэтыя людзі, што складаюць няўрымслівую армію калекцыянераў? Якія вытокі гэтага захаплення? Я цікаўлюся ў Міхаіла Абрамавіча, з чаго ўсё пачалося? Можа ён рос сярод мастакоў, якія навучылі яго любіць мастацтва?

Міхаіл Абрамавіч усміхаецца. Не. Дзяцінства было такое цяжкае і галоднае, што не да мастацтва... Ён першы раз сапраўдную карціну ўбачыў, калі ў пачатку вайны семнаццацігадовым юнаком пайшоў на фронт, стаў дарослым. Пад Сталінградам быў цяжка паранены, потым, шпіталь, зноў фронт... Пасля вайны яшчэ некалькі гадоў служыў у арміі. І вось неяк у Ленінградзе зайшоў у Эрмітаж. Прахадзіў па залах ледзь не цэлы дзень, а потым тут жа, у кіёску, накупіў рэпрадукцый, кніг па мастацтве, альбомаў...

— А наогул, — прызнаецца Міхаіл Абрамавіч, — пачаў усё гэта я дзеля дзяцей. Каб з маленства жылі ў свеце прыгожага, каб выхаваць у іх мастацкі густ. У школе я вяду мастацкі гурток (ён працуе там лабарантам). Любяць. Пачынаеш паказваць альбомы — не адарвеш...

Вось, вось, пра ўсё гэта я толькі што збіраўся спытаць. Ці не хавае ён свае скарбы ад чужых вачэй? Не, не хавае. Наадварот. Нават на выстаўку пасылае. У Дзяржаўным музеі БССР экспанавалася яго калекцыя настольных медаляў, прысвечаных 50-годдзю БССР. Мае за гэта дыплом.

Міхаіл Абрамавіч дастае з шафы вялікую скрынку. Цэлая галерэя медаляў. Амаль усе медалі, прысвечаныя Уладзіміру Ільічу Леніну, а таксама розным знамянальным падзеям і датам. Сярод іх—унікальныя, выпушчаныя ў адным-двух экземплярах.

А вось і манеты. Бацюхны, якіх тут толькі няма — квадратныя, трохвугольныя, круглыя з дзіркамі — рублі, дзінары, талеры, фунты... Некаторым па паўтары тысячы гадоў.

Не паспеў я прагледзець увесь гэты скарб, як гаспадар падсоўвае мне некалькі альбомаў з маркамі. Усе яны прысвечаны нацыянальным касмонаўтам розных краін і народаў. Міхаіл Абрамавіч і тут арыентуецца, як рыба ў вадзе...

Гаспадар паказвае мне перапіску з такімі ж, як ён у Маскве, Кіеве, Ленінградзе, Арэнбургу...

Далі бог, калекцыянеры — гэта нейкі асаблівы клан. Мяркуючы па Міхаіле Абрамавічы, калекцыяніраванне становіцца — не пабаімся гучных слоў — ледзь не справай жыцця. Відаць, такі ён, свет цудоўнага, прыгожага, свет мастацтва, што бярэ ў палон. Моцна і назаўсёды.

М. ЗАМСКІ.

НЕ ТОЛЬКІ НА СВАЁЙ СЦЭНЕ

Палац культуры прафсаюзаў у Мінску — буйнейшая культурна-асветная ўстанова нашай рэспублікі. 18 самадзейных калектываў працуюць у яго кабінетах і рэпетыцыйных залах.

Гарачая пара цяпер у артыстаў палаца. Падводзяцца вынікі года, і, вядома, кожны калектыў імкнецца як найлепш паказаць свае творчыя здабыткі. У традыцыйнай XII Дэкадзе самадзейнасці Палаца культуры прымаюць удзел усе калектывы — і тыя, што працуюць па дзесяць і больш гадоў, і тыя, што адзначаюць першую гадавіну свайго служэння мастацтву.

Дэкада пачалася выступленнем хору «Юнацтва», якім кіруе хармайстар Л. Раманоўская. Юнакі і дзяўчаты з натхненнем праспявалі песні Астроўскага, Пажлакова, Семяняні, Тэадаракіса, беларускую народную песню «Карагодная» і рад іншых твораў. У другім аддзяленні выступілі ансамбль скрыпачоў і выхаванцы студыі класічнага танца (кіраўнікі Б. Моткін і народная артыстка рэспублікі А. Нікалаева).

Свае творчыя дасягненні артысты палаца паказалі таксама рабочым саўгаса «Краснае» Маладзечанскага раёна. Тут з канцэртам выступілі аркестр народных інструментаў (кіраўнік М. Прашко). У другім аддзяленні народны тэатр паказаў п'есу-гратэск Ул. Маякоўскага «Радыё-Кастрычнік» (рэжысёр Ю. Сияпанаў).

У Палацы культуры Беларускага аўтазавода ў Жодзіна і Палацы культуры гарнякоў у Салігорску выступілі са справаздачнымі канцэртамі народны ансамбль танца «Вясёлка» і народная харавая капэла, эстрадны аркестр і іншыя калектывы.

Гадавы творчы агляд самадзейнасці Палаца культуры прафсаюзаў закончыцца заключным канцэртам, які адбудзецца заўтра. У ім будуць прадстаўлены лепшыя нумары ад кожнага з 18 калектываў.

Удзельніцы вакальнай студыі Ірына Жыбрык і Ніна Паўлава.

Народны ансамбль танца «Вясёлка» выконвае танец «Шэфскія сустрэчы».

Выступае эстрадны аркестр.

«З НАМІ БУДЗЕШ, ВЕЧНА БУДЗЕШ...»

ПЕРАСОЎНЫ МУЗЕЙ Л. М. ТАЛСТОГА Ў МІНСКУ

20 мая ў канферэнц-зале Фундаментальнай бібліятэкі імя Я. Коласа АН БССР урачыста адкрыўся перасоўны Музей Льва Мікалаевіча Талстога. На цырымоніі адкрыцця музея з прамовай выступіў народны пісьменнік БССР віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук К. Крапіва.

Экспазіцыі музея адкрываюцца раздзелам «Ленін і Талстой». Тут прыведзены словы У. І. Леніна аб тым, што Леў Талстой здолеў паставіць у сваіх працах столькі вялікіх пытанняў, падняцца да такой мастацкай сілы, што яго творы занялі адно з першых месц у сусветнай мастацкай літаратуры. Сярод чатырохсот экспанатаў музея — асабістыя рэчы пісьменніка, каля ста гістарычных дакументаў у арыгінале, старонкі пісем і дзённікаў, вядомае юбілейнае выданне —90 тамоў збору твораў Л. М. Талстога, ілюстрацыі вядомых мастакоў Л. Пастэрнака, А. Нікалаева, Н. Рудакова і іншых да яго кніг. Дакументальная кінастужка і запіс яго голасу ўзнаўляюць перад наведвальнікамі жывы вобраз Льва Мікалаевіча.

Вялікую цікавасць уяўляюць матэрыялы, якія сведчаць аб сувязях Л. М. Талстога з Беларуссю. Тут і віншавальныя тэлеграмы ў сувязі з яго 80-годдзем, і пісьмы з Віцебскай, Мінскай і Магілёўскай губерняў, якія дасылалі прыхільнікі яго таленту — студэнты, супрацоўнікі газет, часопісаў і бібліятэк, чыгуначнікі, рабочыя і сяляне. Сярод іх мы бачым пісьмо, датаванае 1 сакавіка 1909 года, у якім Л. М. Талстому паведамляецца, што Мінская гарадская грамадская бібліятэка імя Пушкіна выбрала яго сваім ганаровым членам.

Дэманструецца і цікавая перапіска з беларускімі сялянамі Агатай Пешыкавай і Іванам Сікорам, жыхаром Пружан Л. Фішманам.

7 кастрычніка 1910 года сотні тэлеграм разнеслі па ўсім свеце сумную вестку: Л. М. Талстой памёр (на стэндах часткова экспануюцца гэтыя тэлеграмы). І ўзрушанае чалавецтва ў жалобе схіліла галовы перад памяццю аднаго з лепшых сваіх сыноў.

...Наведвальнік, які пакідае бібліятэку, міжволі ў вестыбюлі яшчэ раз кідае погляд на скульптурныя партрэты двух людзей: Я. Коласа і Л. М. Талстога. І міжволі ўспамінаюцца радкі, напісаныя Канстанцінам Міхайлавічам у турме ў дзень смерці Л. М. Талстога:

Ты сышоў з жыцця дарогі,
Але ўсёй душою
З намі будзеш, вечна будзеш
Зваць на бой нас з цьмою.

А. ФУРС.

Чытачы паведамляюць

□ Народны артыст СССР Здзіслаў Стома прыслаў у Уздзенскую школу-інтэрнат дарунак — дваццаць сваіх фатаграфій у ролях, якія ён выконваў у розных спектаклях. У пісьме школьнікам Здзіслаў Францавіч расказвае пра сваё жыццё і работу ў тэатры.

С. МІХЕД.

□ Паспяхова нясуць працоўную вахту сельскія кінафікатары Мінскага раёна. Яны перавыканалі фінансавы план першага квартала гэтага года і заваявалі пераходны Чырвоны сцяг выканкома Мінскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных і абласнога савета прафсаюзаў. У ліку лепшых кінамеханікаў С. Адамовіч, С. Русак, А. Андрыеўскі.

Г. ЛЯНКЕВІЧ.

КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ за рубяжом

ІТАЛІЯ:

На фільме пра Ільіча

Дробны, цёплы дожджык падае на тратуар, чароды аўтамашын, твары прахожых, якія спяшаюцца шмыгануць у сховішча. Вечар. Неонавая рэклама ля кінатэатра абяцае ўтульнасць і гадзіны дзве поўнага вызвалення ад сумятні і клопатаў паўсядзённасці ва ўладзе неверагодных экзатычных прыгод. Ярка намаляваная афіша поўная фантастычных страшыдлаў. Але публікі ля гэтага кінатэатра чамусьці не відаць, хоць для кіно час самы спрыяльны — каля васьмі. Сумуе, пазяхае, ад няма чаго рабіць касірка.

Ажыўленне пануе не тут, а якраз насупраць, ля дома праз вуліцу. Там няма неону і рэкламнага бляску. Ды і людзям, якія там сабраліся, гэта не трэба. Над расчыненымі насцеж дзвярыма вісіць сціплая шыльда: «Секцыя кампартыі. Народны дом імя ды Віторыо». Спатрэбілася ўсяго толькі некалькі звычайных радкоў у газеце «Уніта», каб сюды ў гэты вечар сабралася мноства народа. Культурны гурток «Канфронта» арганізаваў прагляд фільма Дзігі Вертава «Тры песні пра Леніна».

Ля вузкіх дзвярэй, збіраецца, разыходзіцца і зноў збіраецца невялікі натоўп, у асноўным моладзь, студэнты.

Іду за наведвальнікамі па крутой каменнай лесвіцы, якая вядзе ў падвал. Тут даволі прасторнае памяшканне. На выбеленай сцяне — партрэты У. І. Леніна і ды Віторыо ў разных драўляных рамках. Зараз гэта памяшканне ператварылася ў кіназалу: на сцяне нацягнута белае палотнішча, насупраць падрыхтаваўся да сеанса партатыўны кінапраектар, устаноўлены рады драўляных крэслаў. Свабодных месц ужо даўно няма, і тыя, што прыйшлі пазней, паспешліва абыходзяць суседнія пакоі, спадзяючыся знайсці хоць што-небудзь, на чым можна прымасціцца.

Пытаюся ў некаторых гледачоў: што прывяло іх сюды, чым выклікана такая цікавасць. Людзі сабраліся розныя — камуністы і некамуністы, моладзь і старэйшае пакаленне, людзі, якія чыталі творы Леніна і якія толькі чулі аб ім. Розныя іх пункты гледжання па многіх пытаннях. Але ўсе ў адзін голас заяўляюць: Ленін — вялікі рэвалюцыянер, вялікі мысліцель, вялікі чалавек.

Вось 19-гадовы студэнт Фірэнца Каталі — высокі, худы, акуратна адзеты, праз акуляры глядзяць уважлівыя вочы. Не належыць ні да якой партыі або маладзёжнага руху і гаворыць, што сярод прысутных многа такіх, як ён. У секцыю кампартыі прыйшоў упершыню. На маё пытанне адказвае, што прыйшоў сюды з-за Леніна. Нас вабіць і яго асоба, і яго вучэнне, гаворыць ён. Ленін быў адным з тых рэдкіх людзей, якія асвятляюць шлях чалавецтву на дзесяцігоддзі наперад. Сярод моладзі абудзілася вострая цікавасць да марксізма-ленінізма, з якім яна хоча пазнаёміцца па першакрыніцах. Я перакананы, адзначае мой субяседнік, што ленінскае вучэнне мае значэнне не толькі для Расіі, але і для іншых краін, у тым ліку і для Італіі. Вопыт вашай рэвалюцыі ўяўляе для нас велізарную цікавасць, дадае Фірэнца.

Стары камуніст, 58-гадовы Эразма Порку, не дае мне закончыць чарговага пытання.

— Знайшоў аб чым пытацца! — крычыць ён, перакрываючы шум і размовы, — ды для мяне Ленін — гэта ўсё, гэта сімвал рэвалюцыі. Вялікі настаўнік сацыялізма! Ленін натхніў і ўзначаліў Кастрычніцкую рэвалюцыю, падняў рабочы клас на барацьбу з яго ворагамі. Ленін жывы і будзе жыць вечна!

Гасне святло. Застракатаў кінапраектар. На экране засвяціліся знаёмыя кадры. Сеанс пачаўся...

Я выйшаў на вуліцу. Разам са мной вылілася на вуліцу ажыўленне, гучныя галасы гледачоў, якія абмяркоўвалі фільм, воклічы адабрэння і радасці, што ўдалося паглядзець гэты расказ пра Уладзіміра Ільіча.

Дождж па-ранейшаму старанна паліваў дамы, вуліцы, прахожых, аўтамабільныя заторы, нібы спяшаўся ўзяць сваё, пакуль не навалілася сухая летняя гарачыня. Страшыдлы насупраць усё гэтак жа шчэрылі зубастыя зяпы, толькі выгляд у іх стаў як быццам крыху вінаваты.

Ю. ЛАПАЦІН,
карэспандэнт ТАСС.

Рым.

АЎСТРЫЯ:

ЮБІЛЕЙ ВЕНСКАЙ ОПЕРЫ

Наўрад ці знойдзецца жыхар Вены, які б не быў улюбёны ў цудоўны будынак Венскай оперы. І калі вызначальнай прыкметай Вены лічаць сабор Святога Стэфана з яго 137-метровай вежай, дык яе сэрцам па праве з'яўляецца Опера.

«Жыхар Вены любіць сваю Оперу, нават калі ён рэдка наведвае яе або наогул не быў там. Ён ганарыцца ёю, напералік ведае ўсіх яе лепшых спевакоў», — пісала днямі венская газета «Экспрэс». І гэта сапраўды так. Таму з такой урачыстасцю і рыхтуецца Вена адзначыць стогадовы юбілей Оперы. Многа падзей адбылося за гэтыя гады. Многа выдатных спевакоў, кампазітараў, дырыжораў бачыў тэатр.

Будынак венскай оперы быў пабудаваны ў 1869 годзе. Урачыстае адкрыццё яго адбылося 25 мая таго ж года. Першай на яго сцэне была пастаўлена опера Моцарта «Дон Жуан».

Новы тэатр заваяваў ганаровае месца сярод еўрапейскіх оперных калектываў. Найбольш плённым перыядам у жыцці тэатра лічыцца канец XIX стагоддзя. У гэты перыяд яго кіраўніком стаў кампазітар і дырыжор Густаў Малер (1860—1911).

На венскай сцэне былі ажыццёўлены тады ўзорныя пастаноўкі класічных опер Моцарта, Вебера, Бетховена, Вагнера, Пучыні, Рыхарда Штрауса. Вялікая заслуга Малера ў тым, што ён пазнаёміў аўстрыйскую публіку з опернай творчасцю П. І. Чайкоўскага («Яўгеній Анегін», «Пікавая дама», «Іяланта»). У непасрэдным кантакце з Малерам працавалі Рыхард Штраус і іншыя відныя кампазітары.

У лістападзе 1918 года рухнула Аўстра-Венгерская манархія. Аўстрыя была абвешчана рэспублікай. На чале Венскай оперы становіцца Франц Шальк, а крыху пазней яго змяняе Рыхард Штраус. Наступае перыяд новага ўздыму ў яе творчай дзейнасці.

Гэты перыяд звязаны з імёнамі такіх буйных дырыжораў, як К. Краус, В. Фуртвенглер, А. Радзінскі, О. Клемперэр, Б. Вальтэр, Э. Сенкар І. Крыпс.

У сакавіку 1945 года будынак Венскай оперы быў разбураны ў выніку налёту амерыканскай авіяцыі. І толькі праз 10 гадоў жыхары Вены зноў змаглі прыйсці ў свой любімы тэатр. У адроджанай Оперы зноў, як і ў дзень адкрыцця тэатра ў 1869 годзе, прагучаў «Дон Жуан» Моцарта.

У апошняе дзесяцігоддзе на сцэне тэатра выступалі многія лепшыя прадстаўнікі вакальнага мастацтва Аўстрыі і іншых краін. Музычная дзейнасць Герберта фон Караяна — ён працаваў у тэатры ў 1959—1964 гг. — значна ўзбагаціла яго рэпертуар. У 1965 г. была ажыццёўлена пастаноўка оперы «Кацярына Ізмайлава» Дзмітрыя Шастаковіча, якая і да гэтага не зыходзіць з венскай опернай сцэны.

Венская дзяржаўная опера па праве займае адно з першых месц сярод вядучых музычных калектываў свету.

А. УРБАН,
карэспандэнт ТАСС.

Вена.

ПОЛЬШЧА:

У СЕЛЬСКІХ КАФЭ-КЛУБАХ

Апошнія гады адзначаны радам важных сацыяльна-эканамічных і культурных перамен у структуры польскай вёскі. З'явіліся, у прыватнасці, клубы кнігі і друку «Рух», якія сталі папулярнымі не толькі ў Польшчы, але і за яе межамі. Вядомы польскі сацыёлаг праф. Юзэф Халасінскі сказаў у год іх нараджэння (1964): «Мы добра разумеем, што калі нам удасца эксперымент з клубамі ў Польшчы, гэта будзе вялікім сусветным поспехам». А які вынік?

Звернемся да лічбаў: колькасць клубаў-кафэ «Рух» павялічылася за апошнія гады да 12200, прычым 8000 кіруе «Рух», а 4200 — гмінныя кааператывы «Сялянская ўзаемадапамога». Такім чынам, зараз колькасць клубаў у два разы большая за колькасць грамад, якіх у Польшчы 5200.

Толькі ў мінулым годзе клубы «Рух» арганізавалі 196000 мерапрыемстваў і 26000 выставак; пры клубах працавала амаль 5000 розных гурткоў. Больш як 60 працэнтаў клубаў мелі тэлевізары, а больш як 70 працэнтаў — радыёпрыёмнікі.

Эксперымент атрымаў прызнанне, з'явілася своеасаблівая польская мадэль сельскага культурнага цэнтра, якой зацікавіліся блізкія і далёкія суседзі Польшчы.

Узнікае пытанне, што ж гэта такое? Не ўдаючыся ў падрабязнасці, скажам, што гэта месца адпачынку, але не толькі. Туды можна зайсці, каб выпіць чашку кавы, прагледзець свежыя газеты і часопісы, паслухаць радыё. Тут можна купіць газеты і кнігі. Іменна тут праводзяцца заняткі па падрыхтоўцы спецыялістаў, чытаюцца лекцыі і гутаркі, пашыраецца кругагляд жыхароў польскай вёскі. Клубы вядуць вялікую выхаваўчую работу сярод моладзі. На сяле арганізоўваюцца розныя гурткі: тэатральныя, эстрадныя, аматараў кнігі, літаратурныя,і мастацкага слова. Наведвальнікі сельскіх клубаў знаёмяцца з новымі метадамі гаспадарання, павышаюць узровень сельскагаспадарчых ведаў. Сельская інтэлігенцыя дапамагае работнікам клубаў у вырашэнні важных і адказных задач па выхаванні і пераўтварэнні польскай вёскі.

У гэтым рашаючая роля належыць гурткам Саюза сельскай моладзі, Аб'яднанай сялянскай партыі, партыйным арганізацыям, сельскагаспадарчым гурткам і гурткам сельскіх гаспадынь.

Сельскія клубы ўнеслі свежы струмень у культурнае жыццё сучаснай польскай вёскі. У вачах сельскіх жыхароў клуб — гэта дыханне сучаснага жыцця, гэта сімвал развіцця вёскі, гэта магчымасць добра адпачыць, гэта сведчанне сцірання граняў паміж горадам і вёскай. У клубе за чашкай кавы можна пагаварыць з суседам, паглядзець тэлевізар, паслухаць лекцыю і патанцаваць.

Ёсць яшчэ ў Польшчы каля 20000 вёсак, у якіх да гэтага часу няма сельскіх клубаў. Таму ў наступнай «клубнай» пяцігодцы будзе пашырана сфера дзейнасці ўжо існуючых культурных цэнтраў і створаны па меншай меры яшчэ некалькі тысяч клубаў. Вёска будзе мець шырокую сетку культурна-асветных і грамадскіх цэнтраў, якіх не ведае горад.

(«Польское обозрение»).

ГДР:

ВЫСТАЎКА ФІЛАТЭЛІСТАЎ «БЕРЛІН—МАСКВА—ПАРЫЖ»

Гэта выстаўка праходзіла ў Берліне ў залах Музея сувязі ГДР і была прысвечана дваццацігоддзю стварэння Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі.

У ёй прымалі ўдзел філатэлісты Масквы, Берліна і Парыжа. Філатэлісты Парыжа былі прадстаўлены двума клубамі: «Францыя — СССР» і «Францыя — ГДР».

Усяго на выстаўцы экспанавалася 24 калекцыі масквічоў, 10 — членаў клуба «Францыя — СССР», 16 калекцый членаў клуба «Францыя — ГДР» і 20 калекцый берлінскіх філатэлістаў.

Для арганізацыі і правядзення гэтай выстаўкі ў канцы мінулага года быў створаны Ганаровы камітэт, у які ўвайшлі прадстаўнікі філатэлістычных арганізацый Берліна Масквы і Парыжа, а таксама прадстаўнікі таварыстваў дружбы і культурных сувязей паміж народамі гэтых краін. Апрача таго, былі створаны аргкамітэт і журы выстаўкі, у якія таксама ўваходзілі прадстаўнікі ўказаных філатэлістычных арганізацый.

За свае калекцыі маскоўскія філатэлісты ўзнагароджаны 3 залатымі медалямі, 8 сярэбранымі і 9 бронзавымі. Апрача таго, яны ж атрымалі 6 ганаровых прызоў, устаноўленых рознымі грамадскімі і ўрадавымі арганізацыямі.

Філатэлісты клуба «Францыя — СССР» атрымалі 1 залаты медаль, 2 сярэбраныя, 4 бронзавыя, 4 дыпломы і 3 ганаровыя прызы.

Філатэлісты клуба «Францыя — ГДР» — 1 залаты медаль, 2 сярэбраныя, 4 бронзавыя, 4 дыпломы і 3 ганаровыя прызы.

Філатэлісты клуба «Францыя — ГДР» — 1 залаты медаль, 3 сярэбраныя, 5 бронзавых, 5 дыпломаў і 3 ганаровыя прызы.

Філатэлісты Берліна — 1 залаты медаль, 10 сярэбраных, 7 бронзавых, 3 дыпломы і 7 ганаровых прызоў.

Залатымі медалямі ўзнагароджаны масквічы, якія прымалі ўдзел у выстаўцы: Фарафонтаў Алег за калекцыю «Канверты і паштоўкі Расіі 1845—1916 гг». Усціноўскі Вадзім за калекцыю «Паштовыя маркі РСФСР» і Блехман Самвіл за калекцыю «Паштовыя маркі Савецкага Азербайджана».

Павел МАЗУР,
старшыня праўлення Маскоўскага аддзялення Усесаюзнага таварыства філатэлістаў.

(АДН).

ЗША:

КАМП'ЮТЭР—ЖУРНАЛІСТ

Вядома, што камп'ютэр знайшоў шырокае прымяненне ў галіне навуковых даследаванняў, эканомікі, лінгвістыкі і г. д.

Амерыканская асацыяцыя газетных выдавецтваў, распрацаваўшы новую тэхніку праграмавання, выкарыстоўвае камп'ютэр у якасці рэдактара, які «прачытвае» тэкст, што перадаецца па тэлексе, і скарачае яго да патрэбных памераў, прадугледжаных галоўным рэдактарам.

Камп'ютэр прымае праз тэлекс артыкул, перакладае яго на мову лічбаў, вызначае значэнне гэтых дадзеных, выкарыстоўваючы закладзеныя ў яго матэматычныя формулы, і потым узнаўляе тэкст у рамках зададзенага яму памеру.

Гэта тэхніка апрацоўкі і скарачэння тэкстаў несумненна знойдзе сваё прымяненне ў агенцтвах друку, якія змогуць пастаўляць у рэдакцыі газет артыкулы пэўнай велічыні, якая адпавядае свабоднаму месцу ў слупках газеты, што значна палегчыць працу рэдактараў.

«НОВОСТИ ЮНЕСКО».

ТЭЛЕБАЧАННЕ

23 мая

Першая праграма 10-00 — навіны. (М). 10-15 — для дзяцей. «Цуды прыроды». Перадача з Калінінграда. 10-30 — «Па ленінскіх мясцінах». Перадача з Ленінграда. 16-35 — праграма перадач. 16-40 — насельніцтву пра грамадзянскую абарону. «Падрыхтоўка школьнікаў да абароны ад зброі масавага паражэння». 17-00 — для школьнікаў. «Генерал Камуны». Перадача з цыкла «Барацьбіты за справядлівую справу». 17-30 — «Панарама навін» (уключэнне Брэста). 18-00 — да 25-годдзя з дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Сказ пра мужнасць». Тэленарыс. 18-20 — «Будаўнік». Тэлевізійны часопіс (уключэнне Брэста). 19-00 — да Дзён балгарскай культуры ў СССР (М). 22-00 — «Эстафета навін» (М). 22-45 — канцэрт эстраднага аркестра «Блакітны экран» пад кіраўніцтвам Б. Карамышава (М). 23-45 — на першынство свету па шахматах. Дзённік (М). 23-55 — «На велагонцы Міру». Перадача з ГДР (у запісе) (М). 00-05 — «Толькі факты». Праграма перадач.

Другая праграма 17-00 — « Навіны» (М). 17-15 — для школьнікаў «Клуб адважных». Тэлевізійны мастацкі фільм (М). 18-15 — паказальныя выступленні майстроў мастацкай гімнастыкі (М). 19-00 — да 25-годдзя вызвалення Савецкай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. «Вялікая Айчынная...» Дакументальны фільм.

24 мая

Першая праграма 8-25 — праграма перадач 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Супрамат». 9-00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 — «Навіны» (М). 10-00 — «Будзьце шчаслівыя». Музычная вясёлая праграма (М). 10-30 — «Актуальныя праблемы эканомікі». Перадача з Ленінграда. 11-00 — «Вялікая хімія Беларусі». Да Дня хіміка. 11-30 — «Музычная шкатулка». 11-45 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 12-05 — «Актава». Музычны альманах. 13-05 — «Навіны дня». Кіначасопіс (М). 13-15 — «Здароўе». Навукова-папулярная праграма (М). 13-45 — для юнацтва. «Урокі мужнасці». Перадача пра вышэйшае паветрана-дэсантнае вучылішча імя Ленінскага камсамола (М). 15-00 — для дзяцей. «На крылах песні». Канцэрт выхаванцаў цэнтральнай музычнай школы. 15-40 — для школьнікаў. «Пра шахматы і шахматыстаў». Васіль Смыслоў. 16-00 — «Сельскі клуб». Перадача з Тбілісі. 17-00 — еўрапейскі турнір юніёраў па футболу. Паўфінал. Перадача з ГДР. У перапынку — навіны (М). 18-30 — А. Лаўроў. О. Лаўрова. «Начны выстрал». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 19-30 — «Наша агульнае свята». Да Дня славянскай пісьменнасці і культуры. 20-00 — «Жыццё ў цытадэлі». Мастацкі фільм. 21-30 — праграма каляровага тэлебачання. Тэлевізійны тэатр мініяцюр. «13 крэслаў» (М). 22-30 — чэмпіянат Еўропы па спартыўнай гімнастыцы (мужчыны). Перадача з Польшчы. Пасля заканчэння — «На велагонцы Міру». Перадача з ГДР (у запісе) (М).

Другая праграма 11-00 — «Жыццё танца» (М). 12-00 — «Веды». Перадача з Вільнюса. 12-30 — В. Гусеў. «Твая песня». Тэлевізійны спектакль (М). 15-00 — у эфіры — «Маладосць» «Гарызонт». Перадача з Ленінграда. 19-30 — праграма каляровага тэлебачання (М) 21-00 — «Свет сацыялізма» (М).

25 мая

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Асновы электронікі». 9-00 — «На зарадку станавіся!» (М). 9-15 — «Навіны» (М). 9-30 — для школьнікаў. «Будзільнік». Перадача з Краснадара. 10-00 — «Музычны кіёск» (М). 10-30 — для дзяцей. «Стогадовы партызан». 11-00 — для школьнікаў. «Праект «Вось-Т». Перадача з Ленінграда. 11-30 — для юнацтва. «Шукальнікі» (М). 12-30 — для воінаў Савецкай Арміі і Флоту. Перадача з Вільнюса. 13-00 — «Сельскі час» (М). 14-00 — К. Сіманаў. «Чацвёрты». Спектакль Ленінградскага акадэмічнага Вялікага драматычнага тэатра імя Горкага. Перадача з Ленінграда. 16-00 — перадача прысвечаная Дню хімікаў (М). 16-30 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі». Заключная перадача. 17-30 — навіны (М). 17-40 — праграма каляровага тэлебачання. 1. «Клуб кінападарожнікаў». 2. «Так развітваецца з жыццём птушка». Тэлеспектакль (М). 20-00 — Дні балгарскай культуры ў СССР. Праграма балгарскага тэлебачання (М). 21-10 — «Еўропа — падзеі, краіны, праблемы» (М). 21-55 — спартыўны тыдзень» (М). 22-10 — чэмпіянат Еўропы па спартыўнай гімнастыцы (мужчыны). Перадача з Польшчы. Пасля заканчэння — «На велагонцы Міру». Перадача з ГДР (у запісе) (М).

У РЭДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

У артыкуле «200 роляў — малых і вялікіх», змешчаным у мінулым нумары газеты, мною няправільна быў названы пастаноўшчыкам фільма «Дняпро ў агні» Аляксандр Даўжэнка. На самай справе фільм ставіў Чэслаў Сабінскі. Апроч таго, указаны толькі адзін з аўтараў сцэнарыя, напісанага Рыгорам Кобецам і Іларыем Барашкам.

Прашу прабачэння ў чытачоў і рэдакцыі за дапушчаную мною памылку.

Тамара БУШКО.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-21-53, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 03794